

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

11 (492), 19—25 березня 2009

Фото Ксенії Гладішевої

Зелені дзюбики тюльпанів. Цвітіння — неминуче!

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ — ПОНАД УСЕ!

ЗВЕРНЕННЯ

учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції “Комунікативна ідентифікація в інформаційному просторі України” до Президента України Віктора Ющенка, Голови Верховної Ради України Володимира Литвина, Прем’єр-міністра України Юлії Тимошенко, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, працівників засобів масової інформації України

Важливе надбання українців — виборем на впродовж століть незалежність, демократизація суспільства, політичний та ідеологічний плюралізм — без глибоко продуманого, прозорого механізму контролю, захисту, регулювання перетворюється на непримиренну протилежність: з одного боку — демократичний принцип свободи слова, вибору, діяльності ЗМІ, а з іншого — нехтування українськими національними інтересами, яке може призвести до непоправних втрат у сфері психологічній, духовно-моральній, культурній, економічній, державного будівництва загалом.

Захист національного інформаційного простору є обов’язком служб безпеки України, запорукою стійкості, незалежності держави. Адже людські спільноти творять мережі інформаційних комунікацій, через які йде інформація, що забезпечує життєдіяльність державного організму, важливих його структур, певним чином визначає місце України у світі. Національна мережа засобів масової комунікації — це один з “трьох китів”, на якому базується політика, пов’язана з державотворчими процесами, яка має необмежені ресурси для виховання національної самосвідомості, гуртування інтелігенції, формування повноцінної політичної еліти (поки що вона, як люблять казати поляки, “коритна”), формування громадянського суспільства.

У сучасних умовах вирішальна роль у творенні людських спільнот належить телебаченню, газетам, радіо, літературі для масового читача, аудіо й відео, а також сфері діловодства. Однак 90 % книг, які є у продажу в Україні, видані в Росії; 80 відсотків газет і журналів — не тільки російськомовні, а й за багатьма з них у той чи інший спосіб стоїть Росія; більшість фільмів, які демонструють в Україні, — або російські, або перекладені в Росії; абсолютно переважають на українському ринку касети і CD із записами “зірок” російської естради; фільми на дисках — у перекладі лише російською; на телебаченні панують російські розважальні програми; FM-радіостанції більш ніж на 90 відсотків передають музику іноземних виконавців. Такий стан справ має у світовій політології давно усталене визначення: культурний колоніалізм. Щоб виправити цю трагічну ситуацію, потрібна досконала законодавча база, що сприяла б формуванню й утвердженню українського гуманітарного простору, в якому був би відповідний сегмент для задоволення культурних потреб національних груп (меншин), які живуть в Україні.

На Заході, де ринок давно “править бал”, написано чіткі правила його поведінки: як тільки він вступає у суперечність з державними, а отже, національними інтересами, закони такого ринку в тій чи іншій сфері перестають діяти. В Україні ж телерадіофер, за оцінками фахівців, на 90 % заповнений чужоземною агресивною, насильницькою, порнографічною масовою “культурою”, брехливою і цинічною рекламою. Велика кількість FM-радіоорганізацій і телекомпаній, на відміну від дрогового мовлення Національної радіокомпанії, “годує” українських громадян примітивізованими витворами, сурогатами, видаючи їх за модерне мистецтво, пропагує “естетику зла”, денационалізує, тобто зросійщує, американизує і навіть африканізує дітей, підлітків, як і загалом суспільство. Псевдобізнесова, псевдоринкова політика, у якій застрягла велика кількість радіотелеорганізацій, друкованих видань, не допомагає утвердженню

високих моральних, духовних, національних ідеалів, української патріотично-громадянської свідомості. Навпаки, велика кількість так званих рейтингових передач — витончений засіб масового психопротравлення, спрямований на нівелювання природної сутності українців, знищення культурно-національного життєвого середовища, історичної пам’яті, українського державницького духу, що загрожує безпеці української нації, держави. З 19 мільйонів радіоточок, які функціонували в Україні на початку 90-х років минулого століття, нині діє лише приблизно 5 мільйонів. Кількість їх безупинно зменшується. Якщо мислити страшенно, керуючись насамперед національно-державницькими інтересами, то потрібно відновити зруйновану (може, й зумисно, щоб не чути було українського слова, поробити українців “глухими” до нього!?) мережу дрогового радіомовлення. Зрозуміло, що це вимагає грошових затрат. Та кошти можна виділити, але треба позбутися байдужості, аполітизму, зневаги до інформаційно-національної безпеки України. Комуністична партія в недалекому минулому для реалізації своєї антинародної, протиукраїнської, антигуманної політики знаходила кошти, щоб скрізь було чути голос Кремля. Українська держава також може й у нинішній скрутний час віднайти гроші для того, щоб у кожній оселі працювала радіоточка, доносила до сердець людей суть української національної ідеї. Нехай цей “анахронізм більшовицької епохи” попрацює на утвердження української України. Адже кабельне телебачення в Україні бурхливо розвивається. Чи не тому, що за змістовим наповненням воно неукраїнське?

Цифрове телерадіомовлення повинно базуватися на принципах розширення й утвердження українського національного інформаційного простору. Чи з його впровадженням буде забезпечено громадян України належними технічними засобами (приймачами), щоб можна було приймати усі три прог-

Закінчення на стор. 2

ГОЛОСИ З ВЕРЕЦЬКОГО ПЕРЕВАЛУ

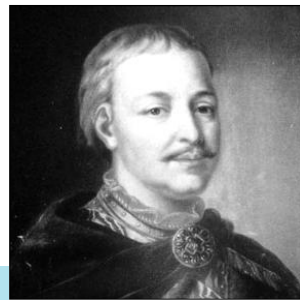
4–5

ЧИМ ЖИВЕ МЕДЖИБІЖ

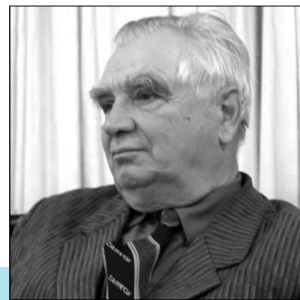
8–9

МІФИ І ПРАВДА ПРО МАЗЕПУ

11

СОРОК ЖАЙВОРІВ ДЛЯ ЮРІЯ МУШКЕТИКА

13

ДІТИ ЧИТАЮТЬ ШЕВЧЕНКА

14–15

Леонід ТОМА,
м. Харків

Громом обпалена чорніла над шляхом народів тополя-Україна. І вже чорне вороння злетілось на її мертве сухе гілля, і вже з висоти Чумацького Шляху не стало видно її, й тут наче сам Господь Бог сипнув над нею золотий мак зірок — може, щось і зійде?

І як видиво незбагненне, з’явилися два зелені пагони на тополі й так зелено затріпотіли листочками, що і тополя ожила. Подивилася на себе у високе люстро вічних небес, вігнула вітрами, вигнула гінким станом над землею і небом, над долею і недолею.

Два пагони — й ожила Україна Шевченком і Гоголем, заплакала і засміялась, збрала в білу хату над Дніпром увесь свій рід, і зродилася пісня, що в ній — душа України.

Символ Московської імперії — двоголовий орел якнайкраще характеризує її імперіалістичну сутність.

По-перше, сам орел, що колись символізував Західну і Східну Римські імперії, запозичений, а точніше, “прибраний” у Візантії. Згодом московити “прибрали” й наймення Русь-Росія. По-друге, “подвійна” гра, подвійна мораль стали візитівкою Московської імперії. По-третє, “ординський” початок Московії, про який Карамзін висловився, що Москва зобов’язана своєю величчю ханам, спричинив такий генетичний конгломерат, який витворив потворну подвійність як стиль життя.

Шевченко і Гоголь — два великі українці, які вийшли на історичну арену саме тоді, коли хижий двоголовий птах Російської імперії терзав Україну. В ній уже майже не було ознак державного, національного і культурного життя. За висловом Шевченка, “Перший”, що розпинав нашу Україну, і “Вторая”, що доконала вдову-сиротину, були впевнені у перемозі двоголового орла, у тому, що Україна навіки потоне в глибинах історії. Однак поява Шевченка і Гоголя засвідчила протилежне: Україна отримала “друге дихання”.

І Шевченко, і Гоголь, і перед ними Сковорода — вічні мандрівники. Сковорода шукав свою “горню республіку”, Шевченко мандрував зі злої волі “Неудоболюбимого Тормоза”, як він називав царя Миколу I у “Щоденнику”, Гоголь мандрував, бо розумів, що Україна не може захистити таланту письменника.

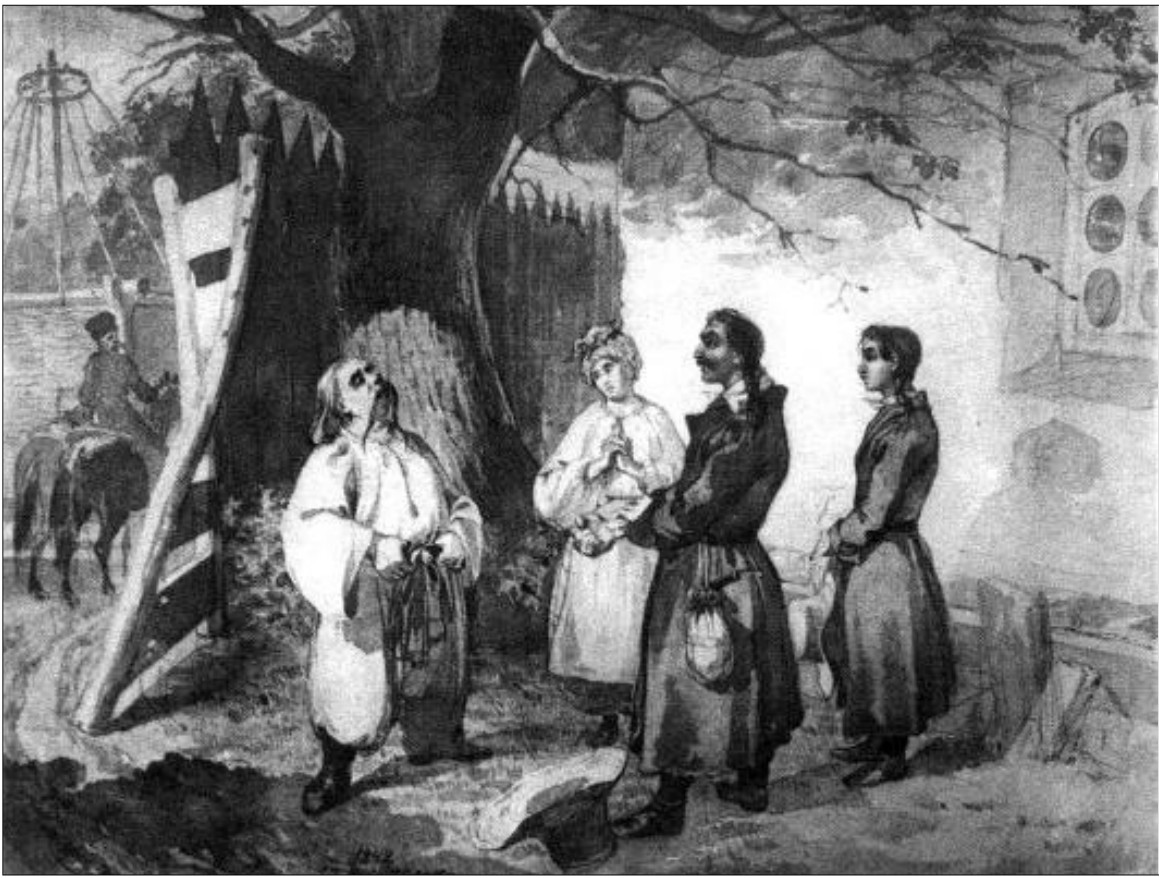
“Август-язичник, посилаючи у вигнання Назона до диких гетів, не заборонив йому писати і малювати. А християнин Микола заборонив мені і те, й друге. Обидва кати. Але один з них кат-християнин дев’ятнадцятого століття” (“Щоденник”).

Микола Гоголь в “Авторській сповіді” зазначав: “У житті моему передбачається якась велика самопожертва, і саме для служби моєї вітчизні я повинен буду виховатись далеко від неї”. Він страждав у Петербурзі й, розповідаючи про Італію, яка нагадувала йому рідну Україну, писав: “Я народився тут. Росія, Петербург, сніги, падуки, департамент, кафедра, театр — все це мені сниться”.

Гоголь прирівнював подвижницьку письменницьку працю до духовного подвигу — “нема вище призначення, як звання монаха”.

І Гоголь, і Шевченко мріяли про родинне життя. І якщо для Гоголя воно відбулося у рідній Василівці, де жила його мати, то Шевченкова мрія про “хату над Дніпром” супроводжувала все його життя.

Вони обидва добре знали справжню історію України і самі були козацького роду. Про це свідчать родоводи письменників, серед предків яких зустрічаємо козаків. Ще донедавна від широкого загалу було приховано родовід Миколи Гоголя, серед предків якого — Остап (Євстафій) Гоголь. 1648 року він був ротмістром “панцерних” козаків у польському війську в Умані. Однак тільки-но розпочалися бойові дії між козацькою та польською арміями, ротмістр Гоголь разом з підлеглим відділом важкої кавалерії переходить на бік

Тарас Шевченко. “Зустріч Тараса Бульби з синами”. Ілюстрація до повісті М. Гоголя. 1842 р.

ДЕ ДВОЄ ЗІБРАЛИСЬ В ІМ’Я МОЄ...

повстанців. Остапа Гоголя потім неодноразово обирали наказним гетьманом Війська Запорозького і він керував багатьма козацькими формуваннями. 1675 року полковник Остап Гоголь став гетьманом Правобережної України від імені короля Яна III Собеського.

Микола Гоголь ще з дитинства з уст батька — українського драматурга Василя Гоголя знав про козацьке минуле роду.

Тарас Шевченко теж із уст діда чув про героїку українського народу. Про це він пише у передмові до “Гайдамаків”: “Про те, що діялось на Україні 1768 року, розказую так, як чув од старих людей”.

Пам’ятаємо, як пристрасно звучить мотив братерства у “Тарасові Бульбі” — “немає уз святих за товариство”, пам’ятаємо зарізані синів Гонти, які зрадили свою віру, і вбитого Тарасом Андрія, який знехтував “узами товариства”. “Гайдамаки” і “Тарас Бульба” — вершинні злети українського духу, в них затавровано зраду як смертний гріх. Шевченко знав і цінував твори Гоголя і бачив у ньому великого українця.

Шевченко усвідомлював, що він і Гоголь — два крила української культури. У “Щоденнику” він зазначає: “У епілозі до “Чорної ради” П. Куліш, говорячи про Гоголя, Квітку і про мене, грішного, вказує на мене, як на великого, самотнього поета”. Великий Кобзар вбачав у Гоголі соратника у боротьбі за розкріпачену людську душу.

“О, Гоголь, наш безсмертний Гоголь! Якою радістю пораділа б благородна душа твоя, побачивши навколо себе таких геніальних учнів своїх. Друзі мої, щирі мої! Пишіть, подайте голос за цю бідну, брудну, опасуджену чернь! За цього зневаженого безсловесного смерда!”

У листі до чернігівського губернатора П. Гессе Шевченко підкреслює, що історія Південної Росії вражає кожного своїми подіями і напівказковими героями, народ дивовижно оригінальний, земля чудова. І все це досі ніким не представлено перед очі освіченого світу, тоді як Малоросія давно має власних композиторів, живописців, поетів. Шевченко розумів, що саме Гоголь зробив для цього найбільше, захищав його творчість від поверхових суджень. У листі до В. Рєпніної він пише: “Випадково якось зайшла мова у мене з вами про “Мертві душі”. І ви відгукнулись надзвичайно

сухо. Мене це вразило неприємно, тому що я завжди читав Гоголя з насолодою. Мене чарує ваше теперішнє враження — і про Гоголя, і про його безсмертний твір! Я в захопленні, що ви зрозуміли істинно християнську мету його! Так!.. Перед Гоголем треба благоговіти як перед людиною, обдарованою найглибшим розумом і найніжнішою любов’ю до людей! Гоголь — істинний відун серця людського! Наймудріший філософ! І найбільш піднесений поет повинен благоговіти перед ним як перед людиною-любовцем! Я ніколи не перестану жалкувати, що мені не вдалося познайомитися з Гоголем”.

Є свідчення й Гоголя: “Я знаю і люблю Шевченка як земляка і обдарованого художника; мені вдалося і самому дещо допомогти у першому влаштуванні його долі”. Ми знаємо, що Гоголь перебував у товариських стосунках із Жуковським, який і організував лотерею для викупу Шевченка. Вочевидь до цього долучився і Гоголь, який ніколи не оприлюднював своїх вчинків, навіть у заповіті передавав значну частину грошей для заохочення талановитих студентів, однак ім’я мецената мало зберігатися в таємниці.

В особі Гоголя Шевченко бачив літописця людського духу, української історії, її пісень, які він сам підніс на вершину класичної поезії. Гоголь, характеризуючи українські пісні, підкреслював їх діалектичну сутність, дивовижно багатогранність: “...коли думки незбагнено дивно в різноголосі звучать внутрішньою суголосністю...” Для українського народу пісні стали “усною Біблією” історії. Про це Гоголь написав у “Погляді на складання Малоросії”: “Народ, який складає одне із помітних явищ європейської історії, яке, можливо, одне стримало цей спустошливий розвиток двох магометанських народів, що загрожували поглинути Європу”. Про народ, який мало кого цікавив у той час у Західній Європі, Гоголь говорить так, як говорили про внесок у світову історію, скажімо, давніх греків чи римлян. Гоголь професійно вивчав історію і планував написати історію України. Серед його вчителів був предтеча німецького романтизму Гердер, який у своєму “Щоденнику моєї подорожі в 1769 році” писав: “Україна стане новою Грецією. Прекрасне небо, що розпросторюється над цим народом, його весела вдача, музичність, щедрі ниви і т. ін. колись про-

будяться”. Становлення цієї нації, виокремлення із всесвітнього загалу неповторного обличчя і було в центрі уваги Шевченка і Гоголя.

Але двоголовий птах імперії не дрімав. Скрізь, на всьому був відбиток його потворних пазурів. Про це свідчить Шевченко у “Щоденнику”: “Де ж причина цих злиднів? У вірмено-татарсько-калмицькому народонаселенні (йдеться про Астрахань — Авт.), чи в іншій якій політико-економічній пружині? Останнє вірогідніше”.

Шевченко бачить в історичній тягlostі “орлино-двоголової” криваві справи державного російського орла. Вони починалися ще в ординській історії Московії, їх продовжив Іван Лютій (так називали мешканці сплюндрованого московськими військами Новгороду Івана IV). Так іменує його в “Щоденнику” і Тарас Шевченко: “Повертаючись на пароплав, я побачив праворуч від дороги пам’ятник, споруджений над кістками убитих при взятті Казані царем Іваном Лютим”.

Передові люди Росії, зокрема родина Аксакових, зворушливо опікувались долею двох великих українців. У Аксакових жив Гоголь і бував Шевченко, про що він зазначає у “Щоденнику”: “Вся родина Аксакових непритворно сердечно співчуває Малоросії, її пісням, і взагалі її поезії”. Т. Шевченка щиро привітав видатний математик українського походження М. Остроградський, який “приймав мене з розкритими обіймами”. Ще раніше талант великого українського поета помітив і підтримав видатний російський художник Карл Брюллов. Однак рапсод і художник Шевченко ні на хвилину не забував про своє призначення, про що щиро зізнавався: “В тіні його (Брюллова — Авт.) витончено-розкішної майстерні, як і в спекотному дикуму степу наддніпровському, переді мною майорили тіні мучеників, наших бідних гетьманів... Переді мною красувалась моя прекрасна, моя бідна Україна”.

На початку літературної творчості Гоголь, який ще не обрав захисної маски, захоплено зізнавався вченому-етнографу М. Максимовичу: “Туди, туди! В Київ! У древній прекрасній Київ! Він наш, він не їхній, неправда. Там, чи навколо нього, діялись діла старовини нашої”. У листі до О. Пушкіна Гоголь продовжував розвивати свою мрію про написання історії України, він підкреслював, що захоплюється

зарані, коли уявить, як закипають його труди в Києві... Там Гоголь мріяв закінчити історію України і Півдня Росії, написати історію “у її справжньому вигляді”, якої донині, на жаль, не тільки на Русі, але навіть і в Європі нема”. Гоголь вірив, що Київ перетвориться на “руські Афіни, богоспасенне місто наше”.

І Шевченко, і Гоголь — це ті, про яких сказано: “де вас двоє, там і церква моя”. Обидва вони глибоко віруючі й понад усе ставили гуманістичну сутність християнства. Глибока віра у милосердя Господнє, у вищу справедливість допомогла Шевченкові подолати хижу сваволу двоголового орла, який терзав душу й тіло українського Прометей.

Ще змалку захоплювався Тарас Шевченко незрівнянно високою поетикою псалмів і сам пізніше створив високохудожні “Подражанія псалмам”, що в них славив духовність, справедливість, вистраждану істину, яка завжди світиться у вірі. Християнська віра Шевченка передбачала, як і в Сковороди, якого він змалечку “списував”, суверенність душі, захист своїх переконань, свободу мислення і творення.

“І я від глибини душі дякую моему всемогутньому Творцю, що він не допустив жакливого досвіду торкнутися своїми залізними кігтями моїх переконань, моїх дитинно-світлим вірувань” (“Щоденник”).

Віра Гоголя, який наприкінці життя здійснив подорож до Гроба Господнього, була позбавлена фанатизму й ортодоксальності, притаманних російській православній церкві. У “Вибраних місцях із листування з друзями” є лист “Християнин іде вперед”, де автор підкреслює, що віра зміцнює людину протягом усього життя. Вічний двигун — душа людська — ось перша передумова поступального руху до істини, тим часом, як розум здійснює в людині “поліцейську функцію”, він може тільки впорядкувати і розставити на місця те, що вже є в людині. У високий християнський вірі до Шевченка і Гоголя долучається Пантелеймон Куліш, один із перших перекладачів Біблії українською мовою. Куліш, можливо, як ніхто розумів потенціал і значення Шевченка-поета і Шевченка-пророка. Його доречні поради і зауваження Шевченко цінював. Характерно, що й Микола Гоголь звертає увагу на особистість Куліша: “Я бачу теж багато достоїнств у письменнику, який підписує під своїми творами ім’я: Куліш. Цвітастий стиль і велике знання звичаїв Малої Росії говорять про те, що він міг би прекрасно написати історію цієї землі”. Таку історію Куліш написав, і називалась вона “Записки о Южной Руси”. Шевченко був у захопленні від цієї книги, яка стала для нього живильним джерелом на засланні.

Шевченко пише до свого друга Я. Кухаренка: “Прислав мені із Пітера курінний Панько Куліш книгу своєї роботи, названу “Записки о Южной Руси”, писану нашим язиком. Не знаю, чи дійшла до Чорноморії ся дуже розумна і шира книга. Якщо не дійшла, то випиши, не будеш каятись. Такої доброї книги на нашому язикі ще не було друковано. Тут живо вилитий і кобзар, і гетьман, і запорожець, і гайдамака, і вся старожитна наша Україна як на долоні показана”.

По-різному склалась доля Шевченка і Гоголя. Невпокорений бунтар Шевченко, який написав сатиру на самого царя, і досить обережний Гоголь, який розумів, чим може закінчитись пряме протистояння з двоголовим орлом. Гоголь обрав інший шлях — він добровільно покинув Росію, щоб під небом Італії, яке нагадувало йому українські небеса “зсередини”, нищити байдужість і жорстокість імперії. Шевченко став на прю з хижим птахом російського царизму. Але обидва вони зуміли одержати моральну перемогу над ним, запалити серця, що прагнули свободи.

“Де двоє зібрались в ім’я моє”... — так сказала б Україна, маючи на увазі двох великих своїх синів — Шевченка і Гоголя.

Олесь ЛУПІЙ,
м. Київ

Одного вересневого, щедро осонченого дня 2006 року ми з Орестом Сливинським, відгукнувшись на запросини Юрія Михайловича Мушкетика, прибули до його домівки у затишній Кончі-Озерній, Невисокі ворота легко відчинилися, що сьогодні є рідкістю, і сам господар зустрів нас, запросив до будинку, де нас привітала усміхнена Ліна Сергіївна, їхня дочка Оксана та онук Гліб. Нам з Орестом було цікаво оглянути творчий кабінет живого класика української літератури і колишнього голови Спілки письменників, з яким ми працювали упродовж цілого десятиріччя. Було про що поговорити, що згадати. А після смачного обіду ми на якийсь час усамітнилися у глибині саду, звідки було добре видно густо зарослі береги річки Конки, сірувату з виямками дорогу, що звивалася поза невисокими огорожами, ховаючись між гіллястими деревами.

Юрій Михайлович, надзвичайно оригінальний оповідач, відкривав нам цікаві історії знаменитої Кончі-Заспи, розповів про колишніх сусідів-письменників, які вже відійшли у засвіти: Олесь Гончар, Миколу Бажана, Андрія Малишка, Любов Забашту, Василя Швеця, ділився враженнями від останніх подій, а то враз змахнувши рукою у бік дніпровських заплав, пристрасно заговорив про зухвальство сучасних скоробагачів, які, попри протести громадськості, загарбують останні гектари колись вільних, доступних для всіх земель. Він часто повторював: “Якби ви бачили, це справжнє дикунство”, а врешті запропонував пройти тією дорогою, якою, до речі, він і сам ходить мало не щодня до улюбленого берега, де не так сподівається спіймати риби, як продовжити сюжетну лінію, знайти цікавинки для характерів героїв нового роману чи повісті.

Ідучи повільно, але впевненим кроком, Юрій Михайлович продовжував розповідати конча-заспівські історії, водночас пильно стежив за своїм внуком Глібчиком, якому постійно хотілося випередити нас і не на дорозі, а обов’язково в гушавині поміж верболозами, де могли бути глибокі виямки та всякі плазуни. А коли перед нами відкрилася галявина, що аж сяяла золотистими пісками під сонцем, він із боєм сказав: “Ось погляньте, що вони зробили...”

Ще ж недавно увесь цей простір був зеленим, вкритим густою муравою, кущами, аж сюди сягала заплава, тут гніздилися рідкісні птахи, була риба, а нині все засипане пісками...

Так, перед нами була сумна картина, яку не можна описати звичайними словами, не можна передати щемні почуття, що переповнили наші серця. Вдалині стояли екскаватори, вантажні машини та інша техніка, де, як можна було здогадуватись, нові власники цього простору готувалися до початку будівельних робіт, щоб споруджувати дачі, палаци та хороми для сучасних магнатів. Прикрим було і те, що ніхто із високопосадовців, до яких листовно зверталися члени письменницького кооперативу, навіть не відповів.

Ми довго стояли на цій галявині, думалося про подібну долю інших заплав і самої річки Конки, про долю нашої літератури, врешті про долю України. Бо якщо з байдужістю і далі дивитися на те, що собі дозволяють знахабнілі бандюки, то незабаром може статися і найгірше — можемо втратити незалежну державу і знову опинитися у рабстві.

На зворотному шляху Юрій Михайлович сказав, що має ще надію

ВБОЛІВАННЯ І ЗАХИСТ Штрихи до портрета Юрія Мушкетика

на Президента, до якого звернувся з колегами-письменниками — адже досить його одного розпорядження, щоб зупинити цю вакханалію. Так ми і попрощалися того погожого надвечір’я з нашим старшим колегою, сповнені почуттям вдячності за гостинність та позитивну енергію, що передалася нам.

Нині, у день вісімдесятиріччя Юрія Мушкетика, думаючи про його життя і творчість, я не випадково згадав ту зустріч. Так, як він уболівав за зруйновані дніпровські заплави, уболівав і вболіває за кожен свій роман чи оповідання, точніше сказати, що всі його твори з’явилися від уболівання за щось особливо дороге йому. Так з’явився його перший історичний роман “Гайдамаки”. І хоч дослідник творчості письменника І. Семенчук твердив, що автор пішов за одноіменною поемою Тараса Шевченка, думається, що такий роман був написаний через уболівання за поразку народних месників, яким вдалося через століття після Хмельниччини підняти десятки тисяч колись вільних, а тоді покріпачених українців на нечуваний здви́г для захисту національної гідності й честі... Як письменник уболівав за свій роман та його героїв, свідчить і те, що він через сорок років знов повернувся до тієї теми у романі “Прийдімо, вклонімося”, до речі, одному із найкращих його творів. Появу цього роману спричинили нові документи, раніше засекречені, та народні перекази, фрагменти втраченого гайдамацького літопису. Та

нув, але не згнѣбив себе й Україну. Роман “На брата брат” — це трепетне уболівання за гетьмана Івана Виговського — великого патріота і дипломата, якому мало не щодня доводилося змагатися з претендентами на гетьманську булаву, і який зумів разом із татарською підмогою розгромити багатотисячне російське військо під Котопом, хоч врешті й не скористався із такої блискучої перемоги, не спрямував своїх полків на Москву (може, відтоді Україна і стала б по-справжньому незалежною).

Усі твори Ю. Мушкетика — це своєрідна історія України в художніх образах: тут держава Богдана Хмельницького, держава Івана Мазепи, царська неволя, більшовицьке рабство, боротьба з фашистською навалю, зародження непокори у серцях молодих українців і здобуття незалежності. Історія глибока, трагічна, але й героїчна.

Творам Юрія Мушкетика щастить на читачів, на численні відгуки в газетах і журналах, жодної його книжки не обминули увагою критики, і це зрозуміло, бо кожен його роман, повість чи новела ставали своєрідною подією в літературі, цікавим матеріалом для досліджень і роздумів. Вже не кажу про те, що Ю. Мушкетик — один із небагатьох майстрів сюжету і тих небагатьох авторів, яких нині охоче читають в Україні. Він виробив власний стиль, манеру творення характеру, в нього власні мовносинтаксичні таємниці. У кожному його образі є щось неповторне, і тут автор нага-

кає насупроти часу проблему і напруження думки та уяви заряджає її конфліктною енергією. Саме такий прийом застосований під час створення повісті “Суд над Сенекою” та в новому, щойно опублікованому в журналі “Київ”, романі “Плацдарм”, де відтворено події XVIII і XX століть на Київщині, учасниками яких були прапрадіди і праправнуки. Не переповідає сюжети цього цікавого твору, тільки зазначу, що образи запорожця Кирила Чепіги і колишнього фронтовика, учасника визволення України від фашистських загарбників Родіона Чепіги належать до найкращих у творчому набутку письменника.

А ще варто сказати про багатогранність таланту Юрія Мушкетика, адже він не лише видатний прозаїк і публіцист, а й культурно-громадський діяч, організатор, який брав участь у заснуванні товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка, Народного руху України, Конгресу української інтелігенції, понад п’ятнадцять років очолював Спілку письменників. Нині мені приємно згадати, що упродовж тривалого часу (1991—2001 рр.) мав честь бути у команді Мушкетика, про що можна написати цілу книжку, адже майже щодня доводилося з ним розв’язувати важливі питання, які стосувалися самої організації, друкованих органів, видавництва, будинків творчості, Літфонду, особистих справ багатьох письменників. Я ніколи не бачив, щоб Юрій Михайлович залишався байдужим, він завжди шукав вихід, навіть із найскладніших ситуацій. Пам’ятаю, як він непокоївся, довідавшись, що московський Літфонд після проголошення незалежності припинив фінансування будівництва нового будинку Спілки у Києві, спорудити який планували на Володимирській вулиці й уже було затверджено проект.

Пам’ятаю, як він напучував мене, відряджаючи до Москви на спільне засідання секретаріату Спілки СРСР та Літфонду, де довелося відстоювати наше право на будинки творчості у Ялті та Коктебелі, на виплату матеріальної допомоги українським письменникам-ветеранам війни.

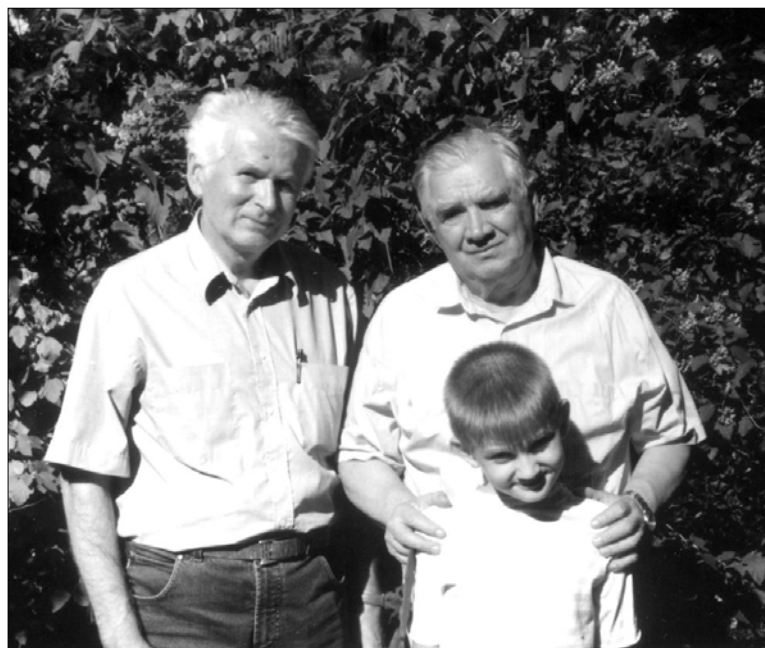
Що й казати, нелегко доводилося у ті роки, адже Спілка була тоді одним із штабів народно-демократичного спротиву, щоденно в

усіх кабінетах і залах відбувалися різні засідання, приходили люди з Києва та областей зі своїми проблемами, і для всіх Юрій Михайлович знаходив час і знав, що сказати, як зарадити справі. А як опікувався він молодими літераторами, читав рукописи учасників конкурсу “Гранослов”, та й досі як член журі конкурсу “Коронація слова” читає багатосторінкові рукописи і радіє, натрапивши на справді талановиті твори.

Серед численних заслуг Юрія Мушкетика як культурно-громадського діяча — заснування разом із професором Михайлом Наєнком відділення літературної творчості у Київському університеті, де навчаються найздібніші юнаки і дівчата.

Окреме дослідження можна написати про діяльність Ю. Мушкетика на просвітянській ниві. Тільки він знає, у скількох школах, гімназіях та університетах довелось йому виступати, скільки книжок він подавав читачам, бібліотекам. Багатьом на все життя запам’яталися його пристрасні виступи на Шевченківських вечорах у Київській опері, коли він дошкульно критикував міністрів і навіть президентів за недержавницьку політику щодо відродження української культури, утвердження української мови, байдуже ставлення до спадщини видатних митців. Тут згадуються і його численні виступи на Міжнародному Шевченківському святі в різних областях України.

Винятковий ерудит, енциклопедист, він завжди говорить щось нове і цікаве про українського генія і про молоді таланти, про завдання кожного, хто зважується працювати зі словом, творити світ, який працював задовольнятися зробленим, не може не вболівати за те, що нині діється в Українській державі, яку він так любить, задля якої працював упродовж усього життя. Дай Боже Вам, вельмишановний Юрію Михайловичу, з роси та води на багато літ міцного здоров’я, творчого настрою і нових книжок!

Олесь Лупій та Юрій Мушкетик з онуком Глібом

правда виявилася ще страшнішою — війська царської Росії допомагали польській шляхті упокорити повсталих українців, передавали на муки і смерть Івана Гонту, а підступно схопленого Максима Залізняка запроторили на каторжні роботи в Сибір. Ю. Мушкетик не міг не написати новий роман про гайдамацький рух, бо як промовчати про раніше засекречені імена героїв, якими сьогодні ми повинні пишатися?

Історичний роман “Яса” — це уболівання за долю українського козацтва у XVII столітті, яка так нещасливо склалася після смерті Богдана Хмельницького. Роман “Гетьманський скарб” — уболівання і гордість за наказного гетьмана Павла Полуботка, який достойно витримав поєдинок із кривавим російським царем Петром, заги-

дує художника, який, доки не знайде чогось цікавого, своєрідного в рисах та манерах людини, не почне малювати портрет. Ось лише окремі штрихи, з яких починалося творення образу кошового отамана запорожців Івана Сірка з роману “Яса”: “Його обличчя здавалося вирубаним з темного каменя, і весь він був неначе тесаний з однієї кам’яної брили... Сидів замислений, суворий, дивився на степ...”

Багато може зацікавити у мистецькій манері письменника, чого не знайдете в інших майстрів слова. Про це досить влучно написав М. Жулинський у передмові до книжки оповідань “Суд”: “Юрій Мушкетик часто використовує художній прийом, який можна було б назвати “ідейно-моральний турнір віків на полігоні історії”. Він випус-

НАПАДИ — БЕЗ ПОКАРАННЯ

Петро АНТОНЕНКО
Фото Валерія СЕНЧУКА

Черговий напад стався днями на приміщення Чернігівського обласного об’єднання “Просвіти”. Наша газета свого часу вже писала про два такі випадки. У грудні 2007 року з інтервалом у півтора тижня невідомі зловмисники двічі побили камінням вікна першого поверху будинку. Після першого безкарного акту так знахабніли, що другий напад вчинили вже не вночі, а о 5-й вечора, коли в приміщенні було чимало людей. Обидва напади досі так і не розкрито.

Не дивно, що подібне продовжується. В одну з недавніх ночей злочинці розбили цеглинами обоє вікон, що виходять на вулицю, що в самому центрі міста, неподалік від міської ради, обласної й міської міліції, прокуратури, суду, податкової. Ось у такому, здавалося б, добре патрульованому районі кояться ці неподобства. Битим склом було засіяно

обидві кімнати. Заміна вікон обійшлася “Просвіті” не в одну сотню гривень.

Знову приїхала оперативно-слідча група міліції, знову почали немічно розводити руками і давати просвітянам мудрі поради “посилити охорону”, тобто найняти охоронців, підключити сигналізацію, відеокамери і таке інше. Ось тільки за які кошти? Та й навіщо тоді правоохоронці? Бо це ще не все. Тієї самої ночі з будинку було зірвано й викрадено (мабуть, як трофей для замовників злочину) вивіску двох газет, які видає обласна “Просвіта” — “Сіверщина” і “Біла хата”. А менш як за два тижні до цього хтось розбив вивіску і самого обласного Товариства. Ще раніше було викрадено вивіску розташованої на другому поверсі просвітянської мистецької галереї “Круті сходи”. Нарешті, минулого літа було обито і пошкоджено вхідні двері в приміщення. Тобто цілий бандитський серіал! Будинок, який вже друге десятиліття орендує “Просвіта”, — комунальна власність міста. Це пам’ятка архітектури, якій уже друге століття, тобто споруда перебуває під охороною закону. Як охороняється — бачимо. До речі, й державну охоронну дошку з фасаду будинку теж давно вкрадено.

Міліція попросила просвітян висловити власні версії злочинів. Вони давно відомі. Це, звісно, не побутове хуліганство. Може, комусь не догодили гострі публікації просвітянських газет? Чи рішучий захист просвітянами Української Церкви Київського патріархату? Чи загалом праця просвітян на Українську державу, те, що саме довкола “Просвіти” гуртуються й інші національно-патріотичні організації міста й області?

Та що там версії. Торік міліція нарешті знайшла “автора” принаймні одного з “нальотів” — того, що пошкодив двері будинку. Виявилось, що підліток належав до радикальної організації — “Северного фронту”,

що входить до об’єднання “Руское национальное единство”. У нас, виявляється, діють і такі організації. Але на цьому пошуки правоохоронців припинилися: схоже, антиукраїнські фронти їх не зацікавили.

Після перших нападів на будинок Чернігівської обласної “Просвіти” у грудні 2007 року голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, народний депутат України Павло Мовчан зробив депутатський запит щодо цих інцидентів на ім’я міністра внутрішніх справ Юрія Луценка. Міністр дав вказівку обласній міліції розслідувати злочини. Через деякий час міліція області повідомила “Просвіту”, що оперативно-розшукові заходи результатів не дали.

Просимо цю публікацію розглядати як громадський запит до міністра внутрішніх справ Юрія Луценка, бо надто вже часто стали коїтися подібні злочини, провокації проти національно-демократичних організацій, їхніх активістів. У Чернігові злочинні акції було вчинено і щодо єпархії Київського патріархату, обласної організації Української народної партії. Такі сигнали надходять і з інших регіонів. Де ж належне реагування правоохоронних органів?

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ — ПОНАД УСЕ!

Фальшива версія “общерусского народа”, “малорусского ветви Великороссии”, “общерусского языка”, як і московський неославизм, є лише позолотою для імперської пастки, яка одурманює, отруює українство. Багато ЗМІ в Україні під впливом Москви і промосковських власників та політиків перетворилися на антидержавні та підливні органи, що діють за законами психологічної війни. У деяких наших регіонах дуже мало лояльних до України ЗМІ, дає змогу створювати своєрідне “інформаційне гетто”, куди позитивна інформація про Україну пробивається уривками й епізодично. А це, в свою чергу, створює ідеальні умови для масового маніпулювання свідомістю людей, яких штучно ізолювали від повноцінної та різноманітної загальноукраїнської інформації. Таких людей можна організувати й кинути “на амбразури”, втягти в будь-яку авантюру. Не випадково спроби розблокувати “інформаційне гетто” викликають абсолютно істеричну реакцію в їхніх “архітекторів” — внутрішніх і зовнішніх антиукраїнців.

Відомо, що безпам’ятні після себе не залишають нічого. Безпам’ятні — генетична сировина для інших культур, а отже, і для інших держав. Політика національної пам’яті — це політика поваги до себе і до інших. Етнос, народ повертається до своєї гідності через історію, національну історичну пам’ять, на основі якої формується історична свідомість народу у визначенні його майбутнього. Недарма стільки видатних мислителів писали, що той, хто контролює минуле, визначає й майбутнє. Тому нинішня соціально-економічна, політико-ідеологічна, морально-психологічна ситуація в Україні вимагає особливо уважного і виваженого підходу до очищення пам’яті від брехні, утвердження правди як духовного поняття. Адже нація не може жити й успішно розвиватися, коли вона не має чіткої духовної платформи, сформованої на основі фактів історії, яку пишуть неупереджено, де не приділяють належної уваги патріотичному вихованню людей.

Закликаємо представників законодавчої, виконавчої й судової влади, політиків, усіх працівників засобів масової інформації, національно свідомих українців пропагувати й утверджувати в народній свідомості ідеали україноцентризму, сутність якого визначається категоріями національної гідності, патріотизму, повагою громадян до Української держави, цілеспрямованою працею задля всебічного розвитку всіх життєвих сфер і забезпечення добробуту людини, збереження

її духовних і культурних надбань; всі політичні події у світі та в Україні розглядати крізь призму національних інтересів України, обстоювати її добре ім’я та рівноправність у світовому співтоваристві.

Надія Бабич, професор кафедри історії і культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Галина Грицько (Шаповалова), доцент кафедри журналістики Ужгородського національного університету;

Надія Зелінська, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри видавничої справи і редагування Української академії друкарства;

Іван Крупський, доктор історичних наук, професор Львівського національного університету імені Івана Франка;

Василь Лизанчук, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету імені Івана Франка, академік Академії наук вищої освіти України;

Ігор Лубкович, доцент, декан факультету масової комунікації та інформаційних технологій Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка С. Дем’янука (м. Рівне);

Ігор Михайлин, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Каразіна;

Михайло Присяжний, доцент, декан факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка;

Олександра Сербенська, професор Львівського національного університету імені Івана Франка, академік Академії наук вищої школи України;

Людмила Ткач, професор кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Олена Федоренко, доцент кафедри журналістики, реклами та PR-технологій Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Юрій Фінклер, доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри редакторської та рекламної майстерності Галицького інституту імені В. Чорновола національного університету “Києво-Могилянська академія”.

Всього понад 50 підписів

м. Львів, березень 2009 року

«СВОБОДУ» ВІТАЄМО З ПЕРЕМОГОЮ, А «СИНДРОМУ ТЕРНОПОЛЯ» СЛІД ПОЗБУТИСЯ

Петро АНТОНЕНКО

Скандальні дочасні вибори до Тернопільської обласної ради відбулися. Коротка хронологія. Обрану як і інші місцеві ради, навесні 2006 року, Тернопільську обласну раду було розпущено рішенням парламенту, який у грудні 2008 року призначив на 15 березня ц. р. дочасні вибори через фактично заблоковану роботу ради. Облрада не працювала через чвари двох фракцій правлячої коаліції. На виборах 2006 року 34,5 % голосів виборців набрав БЮТ, 31,3 % — Блок “Наша Україна—Народна Самооборона”. Ці сили й склали більшість. Напруженим стало й протистояння представницької та виконавчої влади області, тобто ради й адміністрації. Словом, дочасні вибори, ініційовані в парламенті, були логічними.

Але за два тижні до них, з ініціативи фракцій БЮТ і “НУ-НС”, Верховна Рада ухвалила рішення скасувати дочасні вибори до Тернопільської облради, мотивувавши тим, що в період фінансово-економічної кризи нові вибори нічого не дадуть, окрім подальшого протистояння.

Однак прихильники виборів оскаржили рішення парламенту в судах. Недвозначно висловився за проведення виборів і Президент Ющенко, що одні розцінили як турботу гаранта Конституції про права громадян, а інші — як тиск на суди.

Так чи так, але суди надали дозвіл проводити вибори. Щоправда, тяганина з рішеннями, їх оскарженнями тривала до суботи 14 березня. Ще й БЮТ, провівши конференцію обласної організації, ухвалив рішення відмовитися від участі у виборах. Втім, територіальна виборча комісія заявила, що зміни в бюлетені вносити пізно, і таки провела вибори.

Явка виборців, особливо як для політично активної Тернопільщини, була невисокою — трохи більше 50-ти відсотків. Поперше, виборці були просто збиті з пантелику — будуть вибори чи ні? По-друге, причиною стало розчарування (до речі, як і на торішніх виборах у столиці).

Але вибори відбулися без особливих ексцесів. Проте Блок Юлії Тимошенко заявив, що результати оскаржить у судах.

Які підсумки виборів? Насамперед, це поразка дотеперішньої правлячої в області коаліції: БЮТ набрав 8 відсотків голосів, посівши лише четверте місце, “Наша Україна” — 5,5 %, і це шосте місце. Про більшість у раді тепер не йдеться. Натомість до ради пройшли чотири партії й блоки, яких не було в попередній. І якщо Блок Литвина ледве подолав тривідсотковий бар’єр, то сенсація для Західної України — третє місце Партії регіонів (9,4 %) , а також друге місце новоствореної партії “Єдиний центр” (13,9 %). Не секрет, що в заплутаному українському політикумі обидві ці поліси — начебто опоненти БЮТ, а єдиноценристи ще й (не треба забувати) породжені з надр пропрезидентської “Нашої України”. Ось такий калейдоскоп.

Але чи не основною сенсацією називають перемогу Всеукраїнського об’єднання “Свобода”. Їм прогнозується високе місце на виборах, але дійсність перевершила прогноз: перше місце — майже 34,4 відсотка голосів. Восьмою силою в раді, набравши 7,5 % голосів, стала Українська народна партія, яка повторила попередній результат.

Успіх УНП разом із перемогою “Свободи” свідчать про чітке “поправління” виборчого загалу, принаймні у Західній Україні. Перший висновок: патріотично налаштованому виборцеві набридло коливання між “векторами” політики, загравання політич зліва і справа, невиразність у захисті національних інтересів.

Другий висновок: ні до чого доброго чвари у демократичному таборі, серед соратників по Майдану, помаранчевій революції не призводять.

Третій висновок: наступні вибори, чи то президентські, чи парламентські, будуть вкрай напруженими. Схоже, їх технології й відпрацьовували на Тернопільщині.

195-ту річницю з дня народження Тараса Шевченка просвітяни відзначали активно й на всіх рівнях — від невеликого села до району, області й загальнодержавних заходів. Звичайно, буде перебільшенням сказати, що всі українці перейнялися думами генія, дехто відбувся формальним покладанням квітів. Але багато співвітчизників виявили творчий підхід і спробували “прорости крізь поезію Шевченка в себе”. Школи, музеї, бібліотеки, театри, ВНЗ — ніхто не лишився осторонь.

ЛУГАНЩИНА

Просвітяни, вся українська патріотична громадськість Луганщини разом з усіма співвітчизниками урочисто відзначили 195-річчя з дня народження Тараса Шевченка.

Програму заходів з ушанування пам'яті Кобзаря на Луганщині було розроблено й затверджено на засіданні обласного Шевченківського комітету, що діє під керівництвом голови облдержадміністрації Олександра Антіпова.

Розпочалися урочистості покладанням квітів до підніжжя пам'ятника Тарасові Шевченкові в Луганську. Серед перших, хто вклонився цього дня генієві, були просвітяни та члени інших патріотичних громадських організацій.

На центральний майдан Луганська прийшли понад півтори тисячі студентів та викладачів Шевченківського університету, для яких цей день був особливо знаменним, адже невдовзі виповниться 70 років, як тоді ще педагогічному інституту було присвоєно це ім'я.

Святкові заходи на головному майдані обласного центру продовжилися виступами студентських мистецьких колективів факультету української філології та інституту культури і мистецтв базового просвітянського ЛНУ імені Тараса Шевченка. Молоді виконавці натхненно читали поезії Великого Кобзаря, чергуючи їх зі сторінками життєпису всесвітньо знамого українця. Баяніст, заслужений діяч мистецтв України, викладач інституту культури і мистецтв ЛНУ Юрій Калашников представив музичний твір “Прелюд пам'яті Шевченка” та “Попурі з українських народних пісень”. Студентка інституту культури та мистецтв Тетяна Мануйлова заспівала романс на вірш Тараса Шевченка “Нащо мені чорні брови”. Завершальним акордом святкового концерту став могутній спів “Реве та стогне Дніпр широкий”, який тієї сонячної днини урочисто пронісся над пробудженим весною українським Луганськом.

Довго не припинявся потік луганців до монумента Шевченка. Неформальні заходи проводили численні громадські організації області, люди поклали квіти, читали вірші Тараса Шевченка, співали пісні на його поезії.

На жаль, не обійшлося без ложки дьогтю. Біля площі молодики від луганської “бузини” безплатно роздавали громадянам уже нашумілий на всю Україну пасквіль “Тарас Шевченко — крестный отец украинского национализма”.

На думку учасників урочистостей, не кожен, хто покладав квіти до монумента, прийшов туди з почуттям щирої поваги та любові до Кобзаря. Особливо це стосувалося одіозних “біло-синіх” активістів місцевого розливу і “верховного” рівня. Ці люди вже кілька

років синіми стрічками, розвішаними на деревах навколо пам'ятника, намагаються довести свою зверхність над самою Українською державою, її політичним курсом. Тому не дивно, що такі діячі, щойно поклавши квіти, негайно пішли геть.

Водночас у просвітянському приміщенні Українсько-канадського центру “Відродження” в Луганську проходив підсумковий тур обласного дитячого конкурсу декламаторів “Іду з дитинства до Тараса” (спільний проект Луганського обласного об'єднання “Просвіти”, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка й управління освіти і науки Луганської облдержадміністрації). У конкурсі взяло участь півтори сотні лауреатів районних і міських відбіркових турів.

Переможцями стали: у читанні поезій Т. Шевченка — Максим Бучек (старша вікова категорія, м. Стаханов, 10 клас) за декламвання поеми “І мертвим, і живим, і ненарожденим...” та Андрій Шапоренко (молодша вікова категорія, м. Свердловськ, 5 клас) за читання вірша “Ісаа, глава 35”; в номінації “літературно-музична композиція” — Ксенія Делегей (10 клас) та Надія Шапталова (8 клас) Нижньодуванської загальноосвітньої школи, що на Сватівщині, — пісні на вірш Т. Шевченка “У неділю не гуляла...” та містерію “Великий льох”, а також Ольга Довлад (10 клас) і Тетяна Костенко (8 клас) з міста Свердловська; за читання власних творів, присвячених Кобзареві — Антоніна Макаренко (8 клас ЗОШ № 48 Луганська, керівник — член правління Луганського обласного просвітянського об'єднання Ніна Покришка).

Музичні вітання учасникам конкурсу та їхнім керівникам адресували заслужений артист України, член правління Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта”, який виконав власну пісню на вірш Олега Орленка “Воля України”; студентський дует бандуристок у складі Яни й Дарини Фалалєєвих під керівництвом Валентини Фалалєєвої та учні ЗОШ № 21 обласного центру Катерина Сипунова й Аліна Козлова (керівник — голова шкільного просвітянського осередку Ірина Масютка).

Переможці й лауреати, а також учителі, що готували їх до участі в конкурсі, отримали в подарунок від Луганського обласного об'єднання “Просвіти” рідкісні примірники “Кобзарів”, надруковані в далекій Канаді, а також “Кобзарі” та інші твори Т. Шевченка (разом з електронними версіями), видані Видавничим центром “Просвіта”.

Просвітяни Луганщини провели й інші ювілейні заходи.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

КОБЗАРЕВА

РІВНЕНЩИНА

Своєрідна “родзинка” щорічних Шевченківських свят на Рівненщині — Кобзареві естафети, які передають з району до району. Цьогорічна естафета перейшла від Гощанського району до Корецького.

Цей захід — данина пам'яті про перебування 1846 року генія українського народу на теренах Великої Волині, де молодий художник і етнограф за завданням Київської Археографічної комісії здійснював замальовки культурно-історичних пам'яток краю.

Торік естафета до Гощі перейшла від Здолбнуова. Завершальним акордом гощанської Шевченкіани стало літературно-мистецьке свято у районному будинку культури, яке зібрало шанувальників історії й культури рідного краю. Участь у святі взяла делегація Рівненської обласної організації Національної спілки письменників України, до якої увійшли Лідія Рибенко, Ростислав Солоневський, Євген Шморган, Степан Бабій, Юлія Бондючна, Микола Тимчак, Василь Басараба. З їхніх уст звучали роздуми про сутність Шевченкового слова та його повчальний вплив на нинішню реальність. З особливим піднесенням пролунали Кобзареві твори у виконанні заслуженого артиста України Олексія Заворотного, одного з найактивніших популя-

Делегація Рівненської організації НСПУ біля пам'ятника Кобзареві у Гощі

ризаторів Шевченкової поезії. Розмаїтість талантів продемонстрували на святі господарі-гощанці. Апогеем урочистостей стало передання Шевченківської естафети, зокрема й альбому — своєрідного літопису літературно-мистецьких дійств, присвячених Кобзареві. Цю місію виконали голови Гощанської та Корецької райдержадміністрацій Василь Харковець і Руслан Сивий, голова Корецької районної ради Аліна Коваленко, заступник голови Гощанської районної ради Лідія Зенкіна.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

“Заповіт” у виконанні гощанського хору

ПОЛТАВЩИНА

У Полтавському обласному театрі ляльок відбувся відбірковий тур обласного конкурсу читців “Шевченко у моєму серці”. Захід проводило управління культури Полтавської обласної державної адміністрації спільно з Полтавським обласним об'єднанням ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка. З вітальним словом виступили начальник управління культури Володимир Годзенко та заступник голови “Просвіти” Марія Гринь.

Ідея проведення конкурсу належить голові об'єднання “Просвіти”, народному депутату України Миколі Кульчинському.

Участь у відбірковому турі конкурсу взяли школярі з усіх куточків Полтавщини. Здивував восьмирічний учень Полтавської ЗОШ № 6 Артем Нікіпелов, який прочитав вірш Тараса Шевченка “Мені однаково...”

В журі, до складу якого входили заслужена артистка України, артистка обласного театру ляльок Анжеліка Остапенко, поетеса-піснярка, журналіст студії “Місто” Марія Бойко та викладач Полтавського музичного училища ім. Миколи Лисенка, просвітянка Ірина Баб'як, було нелегке завдання — визначити найкращих. Отже, I місце посіла Любов Хвостик, учениця Лохвицької ЗОШ № 1, яка читала уривок з містерії “Великий льох”. II місце — Микола Точілін, учень Великобагачанської загальноосвітньої школи, твір “І мертвим, і живим, і ненарожденим...”; III місце — Владислава Калашник, учениця Полтавської ЗОШ № 9, уривок із містерії “Великий льох”. А гран-прі отримала Юлія Дейнега з Карлівки.

Тож вітаємо переможців і бажаємо наснаги та впевненості у своїх силах.

Юлія КАРПАЧОВА,
м. Полтава

ОДЕЩИНА

У місті Ананьєві Одеської області з ініціативи національно-демократичних організацій району 9 березня 2009 року відбулися урочистості, присвячені 195-й річниці з дня народження Тараса Шевченка.

На центральній вулиці, біля пам'ятника Великому Кобзарю, зібралися представники політичних партій “Народний Союз “Наша Україна”, Народний рух України, ВО “Свобода”, козацтва, громадяни міста.

Промовці закликали бути гідними пам'яті великого поета й художника Тараса Шевченка, брати з нього приклад у боротьбі за соціальну справедливість і духовне розкріпачення людей, поєднувати громадську й партійну роботу з соціальною боротьбою за права та свободи українців.

Після закінчення мітингу представники партій та громадських організацій Ананьєвщини поклали квіти та гілочки калини до пам'ятника українському генієві.

Володимир СЕДОВ,
м. Ананьїв

ЕСТАФЕТА

ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА

Протягом недовгих літ життя Тарас Шевченко зорав свою ниву і засіяв її словом добра, любові, правди та волі. Тож і ми, просвітяни, кинули чисті зерна великої вдячності на Шевченкову ниву, чия сила могутня, глибина, неперебуття. Вклонитися Кобзареві прийшли всі: від найменшої дитини до найстаршої людини.

Для організації й проведення ювілейних заходів просвітяни Івано-Франківщини використали найсучасніші технічні засоби. Дуже яскравими вдалися виставки просвітян “Шевченкіана у вишивці” Н. Синиці, “Шевченкіана у нумізматиці” І. Заграновського та “Шевченко і Прикарпаття” П. Арсенича.

Зі святковим словом на вечорі виступив доктор історичних наук, академік, почесний член “Просвіти”, автор трилогії “Шевченкіана і Шашкевичіана” Володимир Грабовецький.

Мистецькі дарунки у вінок Кобзареві зробили школярі Степан Белей, Максим Стасюк, Марічка Слободян, Інна Калугіна, вихованці дошкільних закладів, зокрема школи-садка № 7 (керівник Наталія Бардюк), студенти вищих навчальних закладів Ірина Стецька та Мар’яна Бідоцька.

У другому відділенні дійства виступили викладачі Віолета Дутчак та Любов Литвинчук, хор Союзу Українок та “Червона калина”, вокаль-

ний ансамбль “Дівчата” і солістка Ніна Бакай.

Шану Кобзареві склали учасники самодіяльної народної чоловічої хорової капели “Сурма” медичної академії (керівник — заслужений працівник культури, кандидат медичних наук, доцент Богдан Волосянко).

Наступного дня у Народному домі “Просвіта” до Шевченкіани долучилися колективи і виконавці музичного училища імені Дениса Січинського: академічний хор (художній керівник і диригент Григорій Керниця), духовий оркестр (художній керівник і диригент Петро Гундер), капела бандуристів (художній керівник і диригент Марія Лахняк), оркестр народних інструментів (художній керівник і диригент Роман Сич), вокальний ансамбль (керівник Володимир Сидорак), квінтет бандуристів (керівник Марія Лахняк), ансамбль скрипалів (керівник Любов Литвинчук), ансамбль народної музики (керівник Василь Ровенко) та квіртет саксофоністів під керівництвом Ігоря Піщори.

Завершуємо Шевченкіану 29 березня у Народному домі “Просвіта”: виступатиме неповторний колектив “Червона калина” (керівник В. Зварун) Івано-Франківського міського об’єднання “Просвіти”.

Михайлина БОДНАР,

завідувач культурно-масової і редакційної роботи обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, м. Івано-Франківськ

ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНА КОМПОЗИЦІЯ

Національний музей літератури України втілював програму “Вшановуємо Тараса Шевченка” з 2 до 13 березня. До неї входили тематичні екскурсії, літературно-музичні композиції, вистави. В них узяли участь студенти Київського національного університету культури і мистецтв, лектор і піаністка Тернопільського відділення Національної музичної спілки Мирослава Зайко, учасники літературного театру “З Уст Річ” ПТУ-22 з Переяслава-Хмельницького, інші колективи. Особливо вразила композиція за поемою Т. Шевченка “Сон” у виконанні студентів Національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого та театру “Кут” з Переяслава-Хмельницького (автор ідеї Л. Дорошко, спільний проект з Міністерством культури і туризму України). Здається, знаєш кожен рядок Шевченкової поеми, а таке прочитання — вперше. Завершив його актор театру “Кут”, який перегорнув найстрашніші сторінки української історії через трагічні долі поетів Євгена Плужника, Юрія Клена, Василя Стуса, Тараса Мельничука. І завершив словами Кобзаря, сказаними майже півтора століття тому: “Обніміться, ж брати мої. Молю вас, благаю!”

ТЕРНОПІЛЬЩИНА

“Тарас Шевченко і Бережанська земля” — так назвав свою книжку письменник і журналіст Василь Шевчук. Видання, яке побачило світ наприкінці 2008 року, одразу привернуло увагу краєзнавців та шанувальників великого сина України.

Продовжуючи історико-мемуарний триптих “Бережанська Земля”, автор поставив за мету показати духовну присутність Кобзаря у нашому краї. Водночас згадано й найновіші видання на тему Шевченкіани, зокрема “Т. Шевченко і Запоріжжя” (Петро Ребро), “Тарас Шевченко на Тернопільщині” (Ігор Дуда, Богдан Мельничук).

У розділі “Словами правди і любові...” подано добірку віршованих і прозових уривків творів відомих українських письменників О. Афанасьєва-Чужбинського, О. Навроцького, Олени Пчілки, Б. Грінченка, В. Стефаника, І. Франка, М. Рильського та інших. Розділ “З його іменем (замість передмови)” представляє В. Пришляк — кандидат історичних наук, доцент Волинського НУ ім. Лесі Українки.

У семи розділах видання В. Савчук змальовує шлях осягання величчя Шевченка мешканцями краю, закоханими у високе поетичне Кобзареве слово, співзвучне пісенній українській душі. Велика заслуга автора, що він зібрав важливі факти свідчень любові до слова й імені Шевченка на наших теренах. Скажімо, в першому томі видання “Бережанська Земля” (Нью-Йорк, 1970), вміщено спогади колишніх гімназистів про вшанування Шевченка в Бережанській гімназії, у просвітянських колах. Увагу читачів привернуть текст промови Богдана Лепкого у Відні 1917 року на честь Великого Кобзаря, короткі біографії перших членів НТШ — І. Джиджори, З. Кузеля; матеріали про спорудження першого пам’ятника Т. Шевченкові в Жукові, в інших населених пунктах; розповіді про художників, скульпторів, архітекторів, громадських діячів краю.

Нариси та світлини присвячено відкриттю пам’ятника Т. Шевченку в Бережанах 30 серпня 1992-го — у першу річницю проголошення незалежності України.

Видання розповідає й про Лепківську Шевченкіану, зібрання філателістів О. Караневича та О. Поливка, подає спогади краян про вшанування Шевченка в різні роки культурно-освітніми, громадсько-політичними організаціями, зокрема осередком товариства “Просвіта”.

“Слово Тараса живе, діє, світить у наші долі, як сонце” — ці слова Василя Савчука — девіз усіх, хто закоханий у Кобзареве слово.

Тетяна БУДАР,
м. Бережани Тернопільської обл.

КОНКУРС

У Києві конкурс декламаторів творів Шевченка проводять увосьме. Організатори — ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка спільно з Головним управлінням освіти і науки міста. Цього року, за словами заступника начальника управління Василя Герасименка, в конкурсі брали участь десятки тисяч школярів. До фіналу вийшли 28 учнів.

Фіналісти виступали в Національному музеї Тараса Шевченка. Непогано було б поміркувати про більшу залу для учасників наступних конкурсів — ця для таких заходів замала.

Член журі Анатолій Качан, член НСПУ, лауреат літературної премії ім. Лесі Українки, поділився роздумами, пропозиціями: “Серед дітей є талановиті декламатори, а міської школи такого напрямку, де викладали б фахівці, немає. Колись при республіканському радіо була школа юних дикторів, але вона

Ірина Омелянчук

Дмитро Смага й Алла Мирончик

ПРОЧИТАЙМО ТУЮ СЛАВУ

припинила існування. Добре було б організувати такі гуртки при НСПУ, Будинку вчителя, міському Палаці школярів, Театрі юного глядача тощо”.

Тим часом читці дивували широким діапазоном добору творів, майстерністю і своєрідністю прочитання Тарасових поезій. Це як вишитий рушник чи сорочка — стиль однаковий, а кожен візерунок особливий, неповторний. “Лілея” Марії Касянович з 315-ої гімназії та Єлизавети Назарець з ДПТЗ “Міжрегіональний центр ювелірного мистецтва м. Києва” — зовсім не схожі. Втім, це чи не єдиний випадок читання того самого твору. Популярністю в дівчат користувалися мотиви знівченого дівочого життя, стоптаного цвіту, тих нещасливих молодих жінок, яких жорстоко карало зневагою тогочасне суспільство. Вони так переймалися своїми ролями, що зримо відчувалася присутність України позаминулого століття. І аж серце заходилося від співчуття цим “наймичкам”, “Маринам”, “утопленим”, “відьмам”... А хлопці віддавали перевагу патріотичним, саатиричним, філософським поезіям.

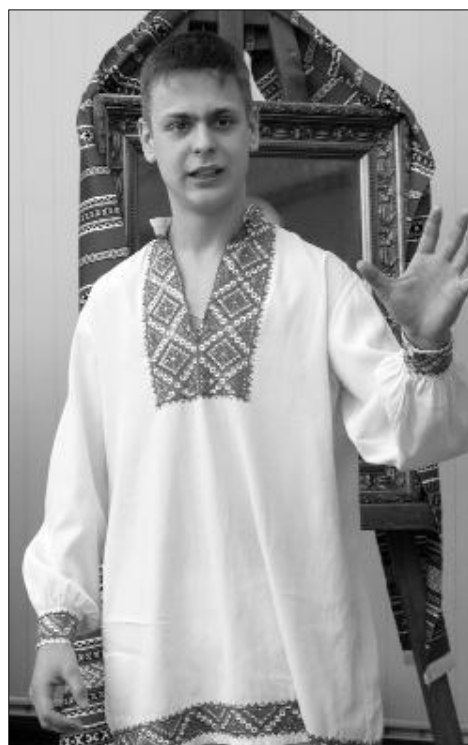
Гідних представників визначили всі райони Києва. Журі не одразу дійшло спільної думки щодо переможців. У композиціях (групові постановки) перше місце посіли Дмитро Смага й Алла Мирончик зі спеціалізованої школи № 152 Деснянського району, друге — Олексій Вертипорох, Костянтин Кириченко і Максим Михальчук з Київського військового ліцею імені Івана Богуня, а третє — Яніна Скоробатсько й Олена Петросюк зі школи № 196 Святошинського району. Серед читців перше місце посіла Анна Захарченко з гімназії № 48, яка вразила не лише читанням уривка з поеми “Великий лях”, а й чудовим костюмом Ангела; друге — Анна Снігур зі школи № 41 Шевченківського району за читання поеми “Утоплена”; третє поділили Мадіна Мамедова та Світлана Білобров. Остання презентувала власні вірші, присвячені Кобзареві.

Це свято переконало, що молоде покоління на решті дослухається до Шевченка “І забудеться срамотня Давня година, І оживе добра слава, Слава України”.

Надія КИР’ЯН
Фото
Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Анна Захарченко

Олексій Вертипорох

“Ізяслав, онук Володимира Мономаха, надавав цій землі особливого значення. То була межа Київської та Волинської земель, прикордонний форпост”.

МЕДЖИБІЖ — МІСТО-ЗАМОК ІЗ СИВОЇ ДАВНИНИ

Леонід РУСИЧ
Фото автора

ПЕРЛИНА АРХІТЕКТУРИ

Величезна споруда на мисі, що утворився від злиття двох річок, у плані нагадує довгастий трикутник, звернений на схід. Довжина фортеці — 130 м, ширина західного боку — 85 м. Найбільші й найвищі будинки та мури скупчено на сході твердині. В'їзд до замку влаштовано у західній стіні, з боку міста. Подвір'я оточене міцними стінами та баштами. Стіни у східній частині здіймаються на 17 м, товщина їх у Лицарській башті майже 4 м. Східна частина замку разом із контрфорсами південного муру надає будівлі грізного вигляду.

Східна башта має своєрідну композицію, це оригінальний зразок оборонного будівництва XVI ст. До неї приєднано два житлові корпуси, що становить палацовий ансамбль. З північного боку замку, де лінія мурів утворює тупий кут, збудовано восьмикутну башту, яка виступає назовні п'ятьма стінами. Від неї вздовж мурів з обох боків розташовано будинки з казармами. До західної стіни прибудовано дім, де мешкала замкова челядь, та стайня. У південній стіні три ряди бійниць.

Із північно-західного боку розташована невисока п'ятикутна вежа з амбразурами замість вікон. Усі три вежі розміщено відповідно до потреб оборони: північно-західна виступає за лінію стіни біля в'їзної брами, восьмикутна височить на півночі, південний бік, захищений Бугом, має кутову вежу — східну — величезних розмірів, складної конфігурації з ромбоподібної частини та чотирьох напівкруглих веж, що з'єднуються попарно з кожного боку.

Посеред подвір'я замку — культова споруда 1564 р. — колишній костел, а пізніше — православна церква, дуже схожа на церкву в Суботіві. Грізний вигляд замкових споруд пом'якшується пропорціями церкви, тендітним барочним фронтоном та високою покрівлею, що завершується вежею зі шпилем.

Упродовж століть замок будували й перебудовували, нищили й відновлювали вороги та мешканці міста. Збереглася та планувальна структура Меджибізького замку, якої надав йому Микола Синівський.

Нині замок — пам'ятка архітектури, історії, яка приваблює численних туристів. 27 грудня 2001 року постановою Кабінету Міністрів України № 1759 утворено Державний історико-культурний заповідник “Меджибіж”. Нещодавно у заповіднику відбувся “круглий стіл” за участю фахівців у галузі історії, археології, архітектури, рес-

тавзації, туризму, ЗМІ, освіти й мистецтва. Його мета — розробка концепції діяльності, розвитку; проблеми збереження, реставрації та рекреаційного використання заповідника. Засідання відбулося за участю директора заповідника Олега Погорільця, голови Меджибізької селищної ради Миколи Блонського, головного архітектора Хмельницької області Миколи Розори, настоятеля замкового храму святого Миколая отця Петра Лесківа, заслуженого художника України Олександра Гуменчука, начальника Меджибізької постійно діючої археологічної експедиції Юрія Толкачова, заступника голови Летичівської райдержадміністрації Віталія Черняхівця, начальника Летичівського районного відділу культури Михайла Остапишина, провідного архітектора “Укрзахідпроектреставрація” Остапа Василюка, голови Требуховецької сільради Надії Алексеевої, генерального директора “Хмельницькінофком” Юрія Боярчука, головного редактора летичівської незалежної громадсько-політичної газети “Провінція” Анастолія Дімітрова, директора державного історико-культурного заповідника села Самчиків Богдана Пажимського, представників туристичних компаній Катерини Поворожнюк та Наталії Стрельбицької. Кожний із промовців висловив бачення розвитку заповідника.

ЧИМ ЖИВЕ ЗАПОВІДНИК?

Під час роботи “круглого столу” громадськість обговорила нагальні питання. Ішлося про концепції розвитку заповідника, його структуру, наукову діяльність, участь у європейському музейному русі (просто-рі), концепції археологічного дослідження території заповідника, концепції реставрації фортеці, відновлення історичного середовища Меджибожа, роботу з туристичними агентствами та створення ту-

ристичної інфраструктури, видавничу діяльність і співпрацю зі ЗМІ. Олег Погорілець доповів про стан та проблеми збереження і використання державного історико-культурного Меджибізького заповідника, які розробила головний науковий співробітник Галина Медведчук.

Олег Погорілець наголосив на тому, щоб до заповідника увійшли інші об'єкти Меджибожа та його околиць: залишки костелу Святої Трійці початку XVIII ст., залишки келій домініканського монастиря, ротонда XVII ст., залишки замку Ракоці першої половини XVI ст., укріплення якого збудував німецький фортифікатор Альбрехт Дюрер, палеолітична стоянка первісної людини ашерського періоду, два стовпикалиці, скіфські царські кургани, трипільські поселення тощо. Створення національного заповідника із розширенням його меж — стратегічне завдання. Усі зусилля працівників слід спрямувати на наукове обґрунтування нагальної потреби створення такого заповідника. Це надасть можливість впорядкувати та зберегти історичні пам'ятки.

Археолог Юрій Толкачов присвятив виступ археологічним дослідженням Меджибожа, які розпочала архітектурно-археологічна експедиція Інституту “Укрпроектреставрація” у середині 80-х років і тривають донині. Є дані, що пам'ятку польсько-литовської доби споруджено на місці давньоруського поселення. Розкопки біля замкової церкви дали змогу виявити християнський могильник. Окрім поховань, було знайдено багато фрагментів кераміки, скляних браслетів, залишків мідних казанів, стріл, виробів із кременю, посуду, козацьких люльок, монет тощо. Знайдено унікальні речі, як-то двобічна свинцева печатка XII—XIV ст. із зображенням архангела, що в руках тримає атрибути божественного панування — сферу-зерцало у

лівій та жезл лоб арум у правій, та оберіг, де зображено тризуб, свастіку та невідомий зигзаг. Нині на території замку розкопують кам'яну споруду, схожу на підвал, від якої йде підземний хід. Далі пан Юрій зазначив, що непогано було б використати європейський досвід, де на такі дослідження фінансову допомогу надають бізнесмени.

Цього року планують провести велику археологічну експедицію із залученням київських студентів і польських археологів. Результати археологічних розкопок відображає експозиція Меджибізького музею.

Представники місцевої влади розуміють, що у разі активної розкрутки Меджибізького замку до міста приїждитимуть туристи, з'являться нові робочі місця, можливо, й інвестиції. А поки що неприємно бачити занедбані будівлі, що дедалі більше руйнуються. Ось тому голова Меджибізької селищної ради Микола Блонський зазначив, що не можна відділяти містечко Меджибіж від фортеці, вони — одне ціле. До речі, у Меджибожі є багато нерозвіданих місць, підвалів, про які знають тільки представники Міністерства надзвичайних ситуацій. Періодично у місті провалюється земля над підземними ходами, які без досліджень просто засипають. Мабуть, настане час, коли всі ці провали чиститимуть. Архітектори Микола Розора й Остап Василюка зазначили, що для збереження історичних пам'яток вкрай потрібно проводити реставрацію корпусів фортеці й усіх будівель, оскільки час їх руйнує.

Управління культури Хмельницької області разом із дирекцією Меджибізького заповідника виробляють концепцію його збереження і раціонального використання.

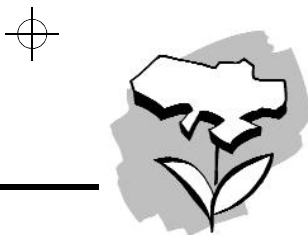
БЕЗЦІННІ РУЇНИ

У колись величому місті було спотворено торгові ряди та розбі-

рано ратушу, понівечено старі католицький та єврейський цвинтарі, знищено церкву Успіння з фресками XV сторіччя, що стояла на пагорбі з мальовничим краєвидом і напередодні Другої світової війни була ще в задовільному стані...

Знав Меджибіж після руських литовсько-польські часи. З 1148 року в ньому князував Ростислав, син засновника Москви Юрія Долгорукого. Він укріпив фортецю. У XIII ст. Меджибіж належав до Болохівської землі, й уже тоді, певно, мав дерев'яну фортецю із земляними валами. Твердиню знищили за часів боротьби князя Галицького з татарами (1241). Відомо, що наслідком тієї війни було знесення всіх укріплень українських міст (близько 1255). Після цього край потрапив під татарське ярмо майже на 100 років. По вигнанні Ольгердом 1362 р. з Поділля татар місто належало до Луцької землі. Литовський князь передав Меджибіж (як Кам'янець і Червоногород) своїм племінникам, братам Коріатовичам. Брати відбудували і розширили фортецю. У XIV сторіччя на пагорбі перед дитинцем звели церкву, що нагадує романські храми Європи. Фортечні мури в той час були завтовшки 1,8 метра, мали прямокутні стрільниці й суттєво відрізнялися від давніх (розміром 33х28 сантиметрів). Архаїчних стрільниць такого типу лишилися в Україні небагато, бо з розвитком фортифікаційного мистецтва в другій половині XV сторіччя структура стрільниць змінюється: вони мають ззовні, а часто і зсередини, аркове перекриття. Ці архаїчні стрільниці були на мурах, які оточували кам'яниці XV ст. Одну з них, схожу на триповерхову вежу, прибудовано із зовнішнього боку східного прясла фортечного муру, друга, яка слугувала за житло і була так само триповерхова, врізається в південне прясло. Поверхи першої

і другої кам'яниць були перекриті кам'яними склепіннями і складчастим дахом. Широкі вікна, двері завершувалися лучковими кам'яними арками. У покоях були коминки, один з них зберігся.

1444 р. поляки приєднали Меджибіж і Хмільник до Польщі, створивши Меджибозьку округу. В першій чверті XVI ст. місто стало приватною власністю — з 1540-го майже 200 років ним володіли магнати Сенявські. Року 1593 А. Сенявський видав Меджибожу грамоту на самоврядування за Магдебурзьким правом і зазначив у ній права міщан. Інші власники видавали грамоти меджибізьким ремісничим цехам: ткачам, кушнірам, гончарям, ковалям, шевцям, кравцям. Меджибізькі міщани мали торгові зв'язки зі Львовом та його братством, Києвом, Польщею. В місті було кілька церков із братствами при них, одна з них — Успенська — зра-

пер, Південного Бугу, вона справляла надзвичайне враження. Мальовничості їй надавали й великі наріжні брили вапняку, з яких виставив замок.

В'їзну вежу було перенесено з південно-східного кутка фортеці на західний бік муру, де вона розташована і зараз. Біля неї — меморіальна дошка про перебування в Меджибожі 4 жовтня 1846 р. під час археографічної експедиції Тараса Шевченка, який закохався у красу цього міста.

За бурхливих козацько-польських воєн фортеця переходила з рук у руки: то до козаків, то до поляків, то до турків. На самому початку повстання 1648 р. фортецю захопили козаки, та наступного року її відбили польські війська. 1650-го Хмельницький дорогою до Кам'янця стояв під Меджибожем обозом, невелика польська залога фортеці була змушена залишити замок, і

його зайняв гетьман. У Визвольну війну українського народу 1648—1654 років Меджибіж здобули повстанські полки Максима Кривоноса і Данила Нечая. 1657-го козаки втягли у війну угорського князя Ракоці, він теж деякий час стояв тут. Нині про це нагадує назва залишків городища Ракоці, розташованих за кілометр від міста. Глибокі рови і високі земляні вали, які збереглися досі, свідчать про військове призначення споруди.

У 1924—1959 рр. Меджибіж був районним центром. За радянських часів у замку розмістили маслозавод, і це завдало пам'ятці великої шкоди. Потім будівлі пережили Другу світову війну. Але найбільші втрати спричинила місцева влада, дозволивши мешканцям брати в замок будівельний матеріал на зведення сільради, окремих садиб тощо.

Поволі комплекс перетворювався на руїну. Таким він постав перед фахівцями інституту “Укрпроектреставрація” 1967 року, коли вони почали досліджувати тамтешні пам'ятки, щоб виготовити проектну документацію на реставрацію.

У наступні десятиріччя було вжито антиаварійних заходів на небезпечних ділянках, зміцнено фортечні мури. Досліджено й частково реставровано церкву, п'ятикутну вежу, східний, каретний, адміністративний корпуси.

Меджибізький замок — один із найдавніших і найвидатніших фортифікаційних ансамблів Західного Поділля, в якому гармонійно поєднуються географічний ландшафт і особливості планування й будівництва.

НЕПОВТОРНА АУРА ЗАКАРПАТТЯ

Юлія КАРПАЧОВА,
м. Полтава
Фото автора

Щасливі дні подорожей Україною ще й досі перед очима. Подумки повертаєшся на Закарпаття у місто Мукачеве, де іскрився фестиваль вина, приваблювали неповторні замки.

Замок Шенборна, який бачимо нині, спорудив 1890 року в урочищі Берегвар граф Бухейм Шенборн (дерев'яний замок було тут збудовано ще 1840-го як літню резиденцію родини Шенборнів). Оригінальність палацу в тому, що він налічує 365 вікон (кількість днів у році), 52 комини (тижні) і 12 вхідних дверей (місяці). Двері та вікна прикрашені вітражами за біблійними сюжетами. У палаці збереглися лише камін та старовинні дерев'яні сходи, годинник на південній башті та герб у вигляді лева. Над його головою — корона з хрестом, знак високого церковного сану.

Ясени і сакури, сосни, тюльпанові й оцтові дерева ростуть у парку, закладеному 1848 року. Посеред нього розкинулося озеро, де влітку плавають лебеді. Є в парку і звіринець з косулями, зайцями, білками.

1945 року землю й парк націоналізували, а мисливський замок Шенборнів став санаторієм “Карпати”, де лікують недужих на серцево-судинні захворювання.

У місті Береговому охочі можуть купатися у термальному басейні просто неба. Коли плаваєш, забуваєш про все, бо теплою ковдрою огортає біла густа пара, а поглянувши навкруги, помічаєш

дерева, вкриті білими голочками морозу. З води виходити не хочеться, але, за правилами, купатися можна не більше години. Вода мінерального джерела цілюща. Такі джерела є ще у двох країнах світу: Ісландії та Ізраїлі. Тому маємо зберегти таке надбання для наступних поколінь.

Перлина Мукачeveго — замок “Паланок”, пам'ятка історії та військової архітектури. Здалеку замок має вигляд монолітної кам'яної будівлі, а зблизка це каскад терас зі стінами, баштами, будинками. Загальною площею 14 тис. кв. метрів, він поділений на три частини — Верхній, Середній та Нижній замки. Найдавніший — Верхній замок (XIV—XVI ст.), розташований на вершині гори; Середній (XVII ст.) — на терасі, на 6 метрів нижче, і Нижній замок (XVII ст.) — ще на 10 метрів нижче.

Споруди оточено сухими ровами завглибшки 10—12 метрів і

кам'яними стінами. У дворі Верхнього замку за часів Федора Корятовича викопано криницю завглибшки 85 метрів. Кажуть, що раніше існував підземний хід, який з'єднував замок із містом і починався саме в криниці. За однією з легенд, її копали кілька років, але до води так і не змогли дістатися. Тоді князь пообіцяв щедрі винагороду тому, хто викопав криницю. І знайшовся умілець, який це зробив. Це був чорт... Воду з криниці набирали до 1897 року.

Нині в Мукачівському замку розміщено історичний музей, картинну галерею, художній салон, виставки “Дерев'яні церкви Закарпаття”, “Тварини Закарпаття” та затишні кав'ярні.

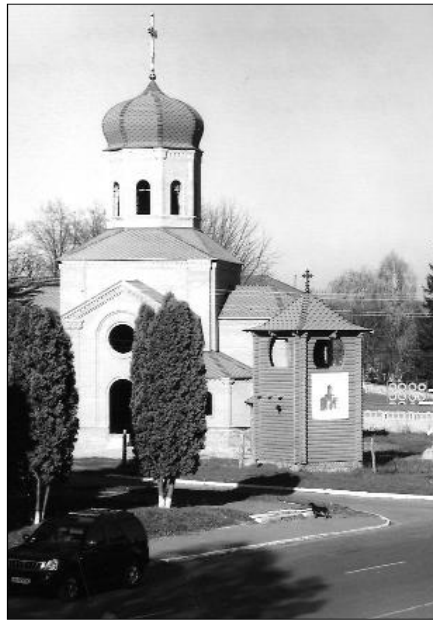
Мукачеве — одне з небагатьох українських міст, де збереглася неповторна аура давнини. Це чудове місце для відпочинку, збагачення знаннями про рідну землю.

ГОРДІСТЬ КРАЇНИ

У рамках національної презентаційно-рейтингової програми “Діловий імідж України. Національні досягнення”, яка спрямована на підтримку діяльності вітчизняних підприємств, організацій, закладів та установ нашої країни, залучення іноземних інвестицій і налагодження ділових відносин з партнерами, свої здобутки представляє номінант золотої відзнаки “Визнання року—2009” село Барахти — центр сільської ради Васильківського району Київської області.

Перша літописна згадка про мальовничу місцевість датується 1159 роком (дарчий запис великого князя Андрія Юрійовича, який Києво-Печерській лаврі відписав Василів та його околиці), присво-

йдеться в “Сказаннях о населенных местностях Киевской губернии” Лаврентія Похилевича, виданих 1864 року.

Місцеві мешканці зберегли традиції майстерності ткаль, вишівальниць, теслярів.

Нині в населеному пункті прокладено 24,8 км газових мереж, газифіковано 547 будинків, відремонтовано 18 км доріг, збудовано 2 км нових. Розпочато будівництво храму Архистратига Михаїла, працює відділення зв'язку, медична амбулаторія, бібліотека, торговельні заклади: три магазини, кафе-бар, заготівельний пункт, АТС на 100 номерів, аптечний кіоск, Будинок культури. Успішно розвиваються 17 сільськогосподарських підприємств: ТОВ “ЗАТ “Технологічна аграрна компанія”, яка обробляє 1716 га землі, фермерські господарства “Галинка”, “Кедр”, “Земля і воля”, “Мрія—2000”, “Декоративні культури”, “Сад”, “Вишня”, ТОВ “Українська вермикулітна група”.

Освітню сферу села представляють дитячий дошкільний навчально-виховний заклад “Веселка” та Барахтівська загальноосвітня школа І—ІІІ ступенів.

З 2002 року сільський голова — талановитий і здібний

фахівець, ініціативна жінка, відмінник освіти України Любов Лагута, яка дбає не лише про опорядкування села, а й про культурний рівень його мешканців.

Чимало вдалося зробити: на території школи та центральному кладовищі встановлено нові бетонні паркани, проведено ремонтні роботи в сільському Будинку культури, бібліотеці, спортивній залі з реконструкцією опалення та будівництвом автономної котельні, завершується ремонт медамбулаторії, відкрито приміщення дитсадка, обладнано дитячий ігровий майданчик у центрі села, у загальноосвітній школі облаштовано комп'ютерний клас із виходом в Інтернет, забезпечено вільний під'їзд до об'єктів соціальної інфраструктури для осіб з особливими потребами.

Значну увагу приділяють культурно-мистецькому вихованню підростаючого покоління. З ініціативи сільського голови при Будинку культури створено фольклорно-етнографічний колектив “Дядькова рідня”, дитячі колективи “Зіронецька”, “Косарики”, “Зернятко”.

За вагомий внесок у розбудову та всебічний розвиток Київщини Любов Лагута нагороджена дипломом лауреата ГА “Ділова Київщина”, почесними грамотами Київської облдержадміністрації, Васильківської райдержадміністрації та Васильківської районної ради.

Довкола цієї історичної постаті нагромаджена величезна кількість міфів, легенд, а то й відвертої брехні. Тож представляємо людину, яка зробила значний внесок у встановлення історичної правди, видала вже дев'ять книжок про славного гетьмана, де кожен рядок підкріплений фактичним матеріалом, знайденим завдяки копіткому науковому пошуку.

Сергій ПАВЛЕНКО, заслужений журналіст України, член правління Чернігівської обласної “Просвіти”, власний кореспондент газети “Голос України” в області, головний редактор історико-краєзнавчого журналу “Сіверянський літопис”, який майже півтора десятиліття видає Чернігівська “Просвіта”.

Після переліченого здається неймовірним, що знайшовся час на написання цілої історичної бібліотечки. Може, сили додає наша історія, могутня постать видатного гетьмана, якій присвятив науковий пошук Сергій Павленко. У рік подвійного ювілею саме до нього звернулася наша газета.

— Сергію Олеговичу, уточнімо дату народження Івана Мазепи. Нас так відучили знати й пам'ятати свою історію, що довго не могли визначитися і з цим.

— Нині науковці встановили дату: 20 березня 1639 року (за старим стилем). У найновішому дослідженні наводжу сім пунктів на підтвердження цієї дати, зокрема запис у Кременецькому молитовнику, свідчення гетьмана Пилипа Орлика.

— Нещодавно “Слово Просвіти” представляло Вашу нову книжку “Кохання гетьмана Мазепи”, яка вийшла у чернігівському видавництві “Русь”. Там саме готують до друку чергову книжку Вашої мазепіани.

— Вона своєрідна, оскільки буде першою, яку видає російською мовою. Це моя полеміка з російськими істориками, публіцистами, відповіді на їхні фальсифікації, випади щодо Мазепи, знищення Батурина. Називається “Восстание мазепинцев”. Хронологія — від загибелі Батурина у листопаді 1708 року до Полтавської битви у червні 1709-го. Книжка вже готова до друку. В мене давно точиться полеміка з росіянами. Нещодавно там вийшла книжка про війну зі Швецією, і мене в цьому дослідженні називають “наиболее плодотворным” українським дослідником доби Мазепи.

— Які наступні книжки мазепіани?

— Зараз із величезним задоволенням працюю над книжкою “Зображення гетьмана Івана Мазепи та його герб”. Узався за неї, бо в Інтернеті та й у наукових публікаціях дуже багато хибних портретів гетьмана. Візьмімо хоч би відомий так званий “шведський” портрет. Виявилось, на ньому зображено державного діяча Польщі Яна Сапегу. І таких прикладів чимало. Досліджуючи, я виявив вісім маловідомих портретів Івана Мазепи і витратив чимало часу, щоб довести їх автентичність. Справжнім слід вважати портрет гетьмана з Літопису Самійла Величка. Далі подаю виявлені мною гравюри. Зокрема, гравюру Захарії Самойловича, на якій Мазепа зображений поряд з Дуїним-Борковським.

— Енциклопедичність Ваших знань вражає. У величезному впорядкованому Вами томі “Доба гетьмана Івана Мазепи” — близько ста біографій його сучасників і до кожної сила-силенна посилення на джерела. Ви співпрацюєте з кимось у наукових пошуках?

— Нещодавно письменник Валерій Шевчук став моїм співавтором. Нині готуємо як упорядники (плануємо влітку завершити) видання “Творча спадщина доби гетьмана Івана Мазепи” більш як на тисячу сторінок. Сподіваємось, вийде дуже цікаве видання, адже то була доба не лише воїнів, а й поетів. Основна проблема, що тоді літературними мовами були польська й латина. Тож працюємо над перекладами. Звичайно, тут будуть і твори Івана Мазепи, а ще — літераторів Гетьманщини, насамперед Київщини, Чернігівщини. У XVII—XVIII століттях у Чернігові видавали книжки, тут творили титани духу Іо-

ПОРИВ ДО ВОЛІ

До 370-річчя з дня народження і 300-річчя з дня смерті видатного гетьмана України

ан Максимович, Стефан Яворський, Данило Туптало. Гетьман Мазепа допомагав їм, підтримував книговидання, загалом духовність. Коли вийде цей том, багато хто буде здивований рівнем тогочасної літератури. Здавалося б, такі давні часи, але українські автори мали енциклопедичні знання і були обізнані з античною міфологією, дуже добре знали Біблію.

— Повернімося до історії. Ви не раз заявляли, що прийшли до гетьмана Івана Мазепи через Батурина.

— Саме через дослідження трагедії Батурина відчув потребу вивчати життя гетьмана Мазепи. У листопаді 1991 року приїхав сюди як журналіст, щоб дізнатися про історію міста. На жаль, тоді мені нічого не зможу пояснити. Почалися наукові пошуки, я заглибився в бібліотеки, архіви. Так народилася моя перша книжка “Загибель Батурина 2 листопада 1708 року”.

— За роки досліджень Ви розвінчали чимало міфів щодо постаті гетьмана Мазепи.

— Міфів, вигадок про нього стільки, що їх доводиться спростовувати знов і знов. Навіть відомі дослідники часто були в полоні стереотипів, зокрема Микола Костомаров, Олександр Оглоблін. 1998 року вийшла моя книжка “Міф про Мазепу”, де я дискутую з багатьма авторами. Ось один із прикладів таких міфів, або просто, брехні.

Дехто заявляє, що коли 1708 року Іван Мазепа перейшов на бік Швеції, то підписав таємний договір зі ставлеником шведів польським королем Станіславом Лещинським. Згідно з ним, мовляв, про незалежність України не йшлося, вона поверталася до складу Речі Посполитої, а Мазепа став князем і отримував у управління певні землі. Я провів дослідження. Текст так званого договору на-

чебто виявили у щоденнику шамберляна (придворного канцеляриста) короля Карла XII. Автор щоденника загинув під Полтавою. Років через 30 після його смерті щоденник опублікували. Але виявляється, цей “договір” був “прикріплений” до щоденника як “записки анонімного майора”, що служив у російській армії. Чутки про “договір” розпускав ще до взяття Батурина цар Петро I. А вже потім виринув сам “договір”. Отак фальсифікують історію.

— Ще один міф — Мазепа, мовляв, аж до 1708 року вірно служив московському цареві, а потім несподівано відійшов від нього.

— Це все було зовсім не раптово. Росія часів Мазепи була країною рабів і холопів. Ось типове звертання до царя: “Я, раб твой, Борис Шереметев”. А ось звертання до вельможі: “Я, холоп твой...” Це була рабська система.

— І це аж ніяк не узгоджувалося з філософією української козацької республіки.

— Тому Мазепа і виступив проти цієї системи, а не проти конкретного царя: “Нам рабства не

треба”. Натомість Московія щороку використовувала козаків у війнах як гарматне м'ясо, і це допекло і козакам, і старшині. А 1707 року цар Петро вирішив із Гетьманщини утворити Київську губернію, тобто остаточно ліквідувати залишки козацької автономії. Пилип Орлик пише про глибоке обурення козацької старшини політкою Московії. Ось слова одного з полковників: “Треба щось робити, бо нас і кури загребуть”. Це був фінал політики Мос-

ковії щодо України після Переяславської угоди. Тому закономірно, що Іван Мазепа ще на початку гетьманства, у 1689—1691 роках, разом із соратниками шукав, як вирватися з-під російського гніту, відновити хоч у якійсь формі (про повну незалежність говорити було непросто) козацьку державу. І вже тоді гетьман вів переговори з європейськими монархами.

— Торкнімося соціальної політики, спростувавши, до речі, ще один міф про Мазепу як великого кріпосника.

— В Україні тоді не було кріпосного права, його значно пізніше нав'язала саме Росія. А міфи з'являються так: цар Петро, роздаючи вільні землі вельможам, надав їх і Мазепі — біля Рильська, що на Курщині. Але гетьман рішуче відмовився від кріпацтва у своїх селах, проводив гуманну політику, будовав церкви. Селяни з довколишніх земель почали переїздити у села, якими володів гетьман. Тому на нього посилалися скарги невдоволених російських поміщиків.

— Деякі російські історики й наші підспівувачі їм дописалися, що й штурму Батурина не було.

— Натомість нещодавно один із російських дослідників Артамонов опублікував у своїй книжці дані, що російська армія під Батурином була навіть більшою, ніж вважали досі. Меншиков привів до міста 25 тисяч піхоти, а це, за тодішніми нормами, аж 25 полків, а також 6 тисяч драгунів. Це підтверджено і в нещодавно знайденому мною збірнику історичних документів про Північну війну. Гарнізон міста оборонявся мужньо. І якби не зрада, московити Батурина не взяли б.

— Між взяттям Батурина і Полтавською битвою минуло трохи більш як півроку. Наскільки реальним було масове повстання Гетьманської України проти Московії в той період? Ви пишете, що попри страшну трагедію — знищення столиці, гетьман Мазепа після тяжких роздумів таки закликав народ до боротьби за волю.

— Після Батурина Мазепі непросто було вирішити продовжувати боротьбу з Московією. Адже з 11-ти гетьманських полків в Україні було лише три. Три полки загинули в Батурині. Решту ще до цього цар відіслав на різні війни — у Прибалтику, Польщу. Однак не правильно було б стверджувати, що заклик Мазепи до боротьби не підтримали. Тут інше. Взимку було неможливо розгорнути широкомасштабну війну. До того ж, треба було допомагати союзному шведському війську. Воно мало перезимувати в Батурині або в Новгороді-Сіверському. Умови були вкрай несприятливі для Мазепи й короля Карла. Крім того, запобігаючи всенародному повстанню в Україні, росій-

ський уряд вжив заходів. Козацькі полки було затримано на чужині.

Невдовзі після Батурина Московка інспірувала у Глухові вибори нового “гетьмана”, яким став Скоропадський. На цих так званих виборах було лише два полковники. Навіть полку Скоропадського — Стародубського — не було при ньому, і Скоропадський просив росіян повернути йому цей полк, засланий без його відома аж у Старий Бихів, у Білорусь. Як же “полки” обирали нового “гетьмана”? Виявляється, російські драгунські. Так було утворено нову адміністрацію України. Зауважу, що навіть перед Полтавською битвою росіяни, не покладаючись на те, що війська нового “гетьмана” Скоропадського їх підтримають, відрядили кілька його полків аж на Дон.

Або ось лист Миргородського полковника Данила Апостола. Він пише, що росіяни відібрали у нього його козаків і натомість надіслали під командування калмиків. Ось такий “калмицький полк” українського козацтва. Так імперія ділила й володарювала.

Тривав і терор Росії проти Гетьманської України. Батурин став лише першою кривавою сторінкою. Не всі знають, що потім росіяни вщент спалили, вирізали Перева-лочну, вбивши тисячу українців; було знищено інші села й містечка. Я довів, що разом із 14 тисячами жертв Батурина московити в Україні загалом знищили у той період 40 тисяч людей.

Але все було не так просто для росіян. Після знищення Батурина під командуванням гетьмана залишилася спочатку тисяча козаків, потім додалось ще трохи. Та ось починається весна 1709 року, рух опору поширюється. Під Полтавою у Мазепи було вже 11 тисяч війська. Шведська армія, знекровлена війною, налічувала тоді 19 тисяч осіб.

— Натомість російська історіографія роздмухала ще один міф — про народну війну в Україні проти шведів.

— Мене завжди дивувало, яка могла бути “всенародна” війна. Адже шведи не поводитися в Україні як окупанти, на відміну від росіян. Король Карл вирішив пройти Україною, щоб саме з півдня вдарити на Московію. І в цій кампанії він, навпаки, резонно сподівався на підтримку українців. У нас на Чернігівщині шведську армію люди зустрічали як союзницьку. Війська Мазепи й Карла пройшли за маршрутом Батурин—Ромни—Гадяч, далі Опішня, Полтава. А як “партизанів” для ведення “народної війни” цар нагнав сюди калмиків, донських козаків. Звичайно, все це знекровлювало українсько-шведське військо. А проти нього під Полтавою постанала 180-тисячна армія царя. І хоч українські козаки, шведська армія були добре навченим військом, а Карл XII — видатним полководцем, битву програли.

— Аналіз цієї трагічної для України битви, 300-річчя якої, безумовно, викличе цього року гострі дискусії, — окрема тема. Але чому нещасливим виявився для здобуття незалежності Україною той 1709-й рік? Що й тому, що перед цим були десятиліття міжусобиць, так звана Руїна?

— Так. І невеликій Гетьманщині, яка обіймала Лівобережжя, і то не все, козацькій автономії з її півтора-мільйонним населенням протистояла новітня 14-мільйонна Російська імперія. Історичні обставини були для нас вкрай несприятливі. Але гетьман, старшина, козаки все-таки стали на борню за волю. Битву вони програли, але надали приклад, який згодом наслідували їхні спадкоємці, щоб врешті поставити незалежну Україну.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

«ЧУДИЩЕ ОБЛО, ОГРОМНО, СТОЗЄВНО», або РОЗДУМИ БІЛЯ РОЗБИТОГО КОРИТА

Анатолій ГАТНЕНКО,
м. Київ

Новітні нувориші, як і їхні агресивні попередники, нищать місто не лише фізично, а й випаляють його духовне, моральне ество. Вони абсолютно байдужі до історії міста, його високих концептуальних засад духовності й краси, переінакшують архітектурне обличчя міста, збиткуючись над усім святим. Справді-бо, як сказав російський класик, “чудище обло, огромно, сто-зєвно”.

Складається враження, що наша столиця, особливо в центральній частині, зазнає чергової чужоземної навали. Нові висотні будівлі, зведені за останній час у центрі міста, поставлені в один ряд зі старою забудовою, не створюють враження європейськості, навпаки, вони принижують і витісняють традиційну забудову. Недолугий символ нового будівництва — громіздка, потворна архітектурна “перлина” готелю “Хайят” на історичному Софійському майдані. Громадськість обурено сприйняла еклектичне вирішення головного майдану міста. А будинки-“голки” навколо Хрещатика створили архітектурний пейзаж, який швидше нагадує Чикаго, ніж українську столицю.

По-доброму заздрю парижанам, які мають можливість милуватися стародавнім архітектурним осердям Парижа, таким, яким воно було у XVIII, XIX, XX століттях. Нам би таку культурно-історичну тяглість у багатостраждальному Києві! Та — не судилося. Дідусь розповідає про те, яким був Київ за його молодості, а внук бачить зовсім інше місто.

...Якось вирішив подивитися, що сталося з будиночком на вулиці Боричів тік, про який писав торік. Гадав: можливо, Товариство охорони пам’яток історії та культури зробило спробу врятувати будівлю, адже на пам’ятній дошці зазначалося, що “пам’ятка архітектури охороняється державою”. Та ба, про жодну “охорону” не йдеться. Будиночок доведено до такого стану, що він навряд чи підлягає реставрації. У ньому знищено двері, вікна, вальється стеля. Зникла й пам’ятна дошка. Отже, оригінальну будівлю 1819 року з охоронним номером 274 можна вважати втраченою.

Імовірно, така сама доля чекає й на будиночок на Малій Житомирській, у якому жив видатний український художник, один з організаторів Київського товариства художників Олександр

Мурашко. Вже кілька років він обгороджений парканом, з вибитими вікнами, чекає, вочевидь, свого неминучого кінця. Дві дошки — одна металева, друга гранітна — ще недавно прикрашали його фасад. Металева, яка засвідчувала, що це пам’ятка культури, зникла першою, мабуть, знайшовши своє місце у пункті металобрухту. Гранітну, з чудовим барельєфом митця, видовбали робітники, мабуть, готуючи будівлю до знесення.

Заввідділу культури Шевченківського району на моє звернення з приводу цієї події спокійно відповіла: “Ви ж знаєте, який зараз час. Олігархи роблять, що хочуть. А за меморіальну дошку не хвилюйтесь. Вона у нас на збереженні”.

Як вам такий пасаж незалежної від народу влади?

Отакі владці й дають “добро” руйнівникам, разом вони й визначають нам місце духовних злиденців біля розбитого корита.

Нещодавно оновили відому всім киянам будівлю кінотеатру “Україна”. А вже власник планує знести її та збудувати тут висотку, бо, бачте, “Україна” замала і не дає очікуваних надприбутків. Але ж, панове, хоч як би там було, а це будівля історична. І добре було б зберегти її й відзначити меморіальною дошкою незабутню подію нашої сучасної історії, коли під час прем’єри кінофільму С. Параджанова “Тіні забутих предків” українські діячі культури В. Стус, І. Дзюба, В. Чорновіл виступили проти хвилі арештів патріотів України, що почалася в ті роки. Знесення цієї будівлі й, можливо, Національної музичної академії, яка розташована поруч і муляє очі сучасним нуворишам, й про потребу будівництва на її місці нової, “сучасної”, споруди вже говорено чимало. Це остаточно спотворить архітектурне обличчя Майдану Незалежності й вулиці Городецького. Це може стати небезпечним прецедентом, що започаткує знесення багатьох давніх споруд Києва.

Виразкою на вродливому обличчі Києва стала реклама. Один чоловік з іншого міста, який нещодавно відкрив для себе Київ, сказав, що його першим враженням був надмір реклами, а другим — її низька естетична і змістова якість. Як не погодитися з цим твердженням! Рекламні дошки, більші й менші, заповнили весь київський простір. Майже щодня додаються нові. Є такі місця, де на десятку квадратних метрів розташовано три-чотири бігборди. Подумки нази-

Фото Ксенії Гладішевої

ваю це явище нахабним полюванням за гаманцем киянина.

А що роблять рекламники в метро! Там не зустрітися поглядом з рекламою можна лише заплочивши очі. Вона скрізь — на стінах тунелів, на ескалаторах, на колонах станцій, нею обліплено вагони зовні й усередині. Такого не побачиш у жодній європейській столиці.

На жаль, грошоманія стала ідеологією нововладців, затьмаривши здоровий глузд. Тож і рубають сучок, на якому сидять, не дбаючи про майбутнє. Рубають не лише в переносному значенні, а й у прямому. Падають, як солдати в бою, “німі братове дерева” під злою сокирою. Оголюються вулиці й площі, зникають дитячі майданчики, стогнуть наволишні ліси під навалюючими котеджів. Психіка нормальних людей важко “перетравлює” цей безлад і самодурство, на які, здається, немає ради. Подолати їх може лише високоорганізоване громадянське суспільство, до якого нам ще ой як далеко. Але ж треба йти до нього. І якомога швидше.

ЗАХИСТІТЬ ІСТОРІЮ, КУЛЬТУРУ І КИЯН

Відкритий лист до Президента України В. А. Ющенка

Високоповажний пане Президенте!

Змушені ще раз звертатися до Вас у критичній ситуації, що загрожують життю сотень сімей громадян Києва, які мешкають у багатопверхових будинках на вулицях Бастіонній, Мічуріна, провулку Бастіонному, що розташовані впритул до Звіринецьких пагорбів, на яких — огорожа Ботанічного саду ім. академіка Гришка. Звіринецькі пагорби є історичними, бо в них ще не розвідані давні печери, і руйнувати їх неприпустимо. Окрім того, вони складаються з лесових водонасичених ґрунтів, і наші будинки захищені від зсувів під час паводків чи сильних дощів підпірною стіною, а остання... з протестом, ясна річ, не згодилася. Зачароване, точніше, корумповане коло.

Не хочемо бути заручниками протиправних дій нинішньої міської влади, спрямованих на руйнацію наших жител, історичних печер, нищення зелених легень Киє-

лянок і вже (!) виділив їх своїм наближенням для приватних забудов. Ще й шмат Ботанічного саду хочуть прихопити (від паркана до липової алеї) для своїх діляночок. Для нас це — загибель: пагорб сповзатиме, вода литиметься під наші будинки. А ще почне працювати потужна будівельна техніка впритул до наших жител, споруджених на стрічкових фундаментах, які не витримають її вібрації.

Дивно і страшно, що депутати міської ради проголосували за це. Проти було небагато — команда В. Кличка, депутати від БЮТ і два депутати з Блоку Катеринчука. Спасибі їм.

Зверталися ми до Печерської районної адміністрації м. Києва. У відповідь — демагогічні відписки. Надрукували матеріали в кількох газетах про цю безпрецедентну авантюру Черновецького. Звернулися до прокуратури. Все, що вона зробила, — направила протест до міськради, а остання... з протестом, ясна річ, не згодилася. Зачароване, точніше, корумповане коло.

Не хочемо бути заручниками протиправних дій нинішньої міської влади, спрямованих на руйнацію наших жител, історичних печер, нищення зелених легень Киє-

ва, його краси і гордості — Ботанічного саду НАН України.

Ще раз просимо Вас, шановний пане Президенте, втрутитися в цю справу й допомогти розв’язати її позитивно для Києва і його громадян.

З повагою

Гурін Василь Іванович, академік, народний художник України, професор;

Довгань Борис Степанович, скульптор, заслужений діяч мистецтв України, лауреат премії ім. Василя Стуса;

Кравченко Віталій Семенович, художник, заслужений діяч мистецтв України;

Перевальський Василь Євдокимович, народний художник України, член-кореспондент Академії мистецтв України;

Кузьменко Василь Олександрович, доктор технічних наук, професор;

Мулик Олена Василівна, кандидат фізико-математичних наук, старший викладач НТУУ “КПІ”;

Хатїсаак Олена Анатоліївна, перекладач;

Волошин Олександр Петрович, лауреат Державної премії з науки і техніки (всього 26 підписів)

ПАМ’ЯТЬ БЕЗ ОХОРОНИ?

Петро АНТОНЕНКО

Днями на прес-конференції в Чернігові заступник голови обласної державної адміністрації Володимир Приходько цитував журналістам лист від керівництва обласної міліції. У ньому стражі порядку інформують обласну владу, що їм припинили сплачувати за охорону пам’яток історії та культури на території області. Утворився значний борг за цю непросту роботу, яку виконує міліція. Розуміючи важливість справи, міліція поки що охоронятиме об’єкти, так би мовити, в борг, але безкінечно це тривати не може, і є загроза, що наші святині зостануться без захисту. Від себе заступник голови облдержадміністрації додав, що центральна влада просто “урізала” в числі інших скорочень бюджету і фінансування на охорону пам’яток історії та культури і що через місяць-два вони зостануться зовсім бездоглядними. Зокрема, підкреслив він, ідеться навіть про Батурин.

Що відбувається? Невже Україні недостатньо руйнації тисяч пам’яток нашої духовності, напівкримінальних об’єктів довкола святинь, дербану заповідних земель? Мало епідемії крадіжок і пограбувань музеїв, картинних галерей, архівів? На чому заощаджуємо — на нашій національній пам’яті?

НА ПРОЩУ ДО МАЗЕПИ

Ганна ДЕНИСКО,
м. Полтава

Україна відзначає 370-річчя з дня народження гетьмана Івана Мазепи.

Маємо нагоду зробити боговгодну справу: громадським коштом збудувати величний пам’ятник гетьманові — провідникові нації, гетьманові-будівничому Української держави.

Мазепа для нас будував. Мазепа за нас повставав. Тож зробимо і ми християнський крок, внесімо кожен пожертву на пам’ятник!

Українська держава готова була спорудити монумент гетьманові на Соборному майдані Полтави за державний кошт. Та недосконалість законодавчого розмежування повноважень між органами державної влади і органами місцевого самоврядування призвела до того, що дрібним людям з депутатського корпусу обирали вдалося “відфутболити” ці гроші назад до столиці. Але віряться, що полтавська громада справі зарадить. І стоятиме пам’ятник Мазепі на Соборному майдані, й увічнено буде пам’ять його соратників, і встановимо пам’ятник великому поетові доби Мазепи отцеві Іванові Величковському, і назвемо Корпусний парк Мазепиним гаєм, як було в часи Української Народної Республіки. І пам’ятник Симонові Петлюрі збудуємо, і відновимо пам’ятник-хрест Іванові Стешенкові, убитому ідейними попередниками сучасних недоукраїнців. І повернеться хрест на наверся пам’ятника на могилі Івана Котляревського. І ритупляться кігті імперського орла, що терзає серце міста на Ворсклі.

І постануть у нашому місті гімназії й академії, де юнь одержуватиме таку саму всебічну освіту (ясна річ, на ще вищому рівні), яку мали Іван Мазепа, Пилип Орлик та інші політики й митці Мазепиної доби.

А для цього треба небагато. Просто кожен, кому дорога Україна і славна Полтава, кому болять Батуринська і Полтавська гекатомби, смерть невинного люду козацьких містечок Полтавщини — Маячків, Нехворощі, Перева-лочної, повинен діяти!

ПООТ «ПРОСВІТА» ПОВІДОМЛЯЄ

Станом на 16 березня зібрано 445 382 грн.

Збір коштів на спорудження пам’ятника Великому Гетьманові України Іванові Мазепі триває. До списку жертводавців (див. prosvita.poltava.ua) долучилися: Бондарчук Олег Володимирович, м. Київ — 500 грн; Кізінь Сидор Васильович, м. Київ — 500 грн; Чібісов Ігор Олександрович, м. Київ — 500 грн; Черевичний Анатолій Валентинович — 300 грн; Дмитренко А.Ю., м. Полтава — 1000 грн; Саєнко Олександр, м. Полтава — 50 грн; Корольченко — 20 грн; ім’я не вказано — 100 грн; ім’я не вказано — 300 грн; ім’я не вказано — 500 грн; протоієрей Миколай Храпач — 150 грн; ієрей В’ячеслав Рукас — 150 грн.

Просимо долучитися до цієї святої справи всіх небайдужих українців і безмежно вдячні всім, хто відгукнувся.

Імена всіх жертводавців буде ви-карбовано на спеціальній таблиці.

УВАГА!

У зв’язку з реорганізацією “Укрсоцбанку” з 10 березня змінено банківські реквізити ПООТ “Просвіта”. Кошти на пам’ятник Іванові Мазепі просимо надсилати:

р/р 26005710001231
Банк отримувача: Харківська обласна філія АКБ “Укрсоцбанк”
МФО 351016, код ЄДРПОУ Банку 09351014

Іван ЮЩУК,
професор

Продовження.
Початок у ч. 1, 2, 3, 5, 7, 9
за 2009 р.

УРОК 10.

ЛЕКСИКА НАШОЇ МОВИ ЗА ЇЇ СКЛАДОМ

1. Слово і його лексичне значення. 2. Однозначні і багатозначні слова. 3. Пряме і переносне значення слова. 4. Омоніми. 5. Пароніми. 6. Синоніми. 7. Антоніми.

1. Слово і його лексичне значення

Кожне слово має одне чи більше лексичних значень. Під лексичним значенням слова розуміють історично закріплену в свідомості народу (колективу) співвіднесеність слова з певним явищем.

Наприклад, коли француз чує слово *baton*, в його уяві виникає палка, коли ж ми чуємо слово *батон*, ми уявляємо білий хліб довгастої форми.

Лексичне значення слова — це той узагальнений образ предмета (чи явища), який воно викликає в нашій уяві. А вже за тим узагальненим образом ми впізнаємо конкретні предмети (чи явища) в реальній дійсності.

Слово і називає конкретний предмет (чи явище), і узагальнює водночас. Словом *книжка* ми можемо позначити й саме цю книжку (*Подай мені книжку*), і книжку взагалі (*Книжка — джерело знань*).

2. Однозначні і багатозначні слова

Кожне слово має одне або більше значень. Слова, що мають одне значення, називаються **однозначними**.

Одне значення мають переважно назви людей за різними ознаками (*українець, киянин, слюсар, лікар, директор, родич, удівець*), назви тварин (*олень, леопард, нутрія, дельфін, окунь, краб, стриж, горобець, комар*), назви рослин (*сосна, тополя, вишня, смородина, пшениця, буряк, жоржина, ромашка, чистотіл*), назви конкретних предметів (*споруда, шафа, стілець, долото, лопата, торба, піджак, паркан*), назви місяців і днів (*січень, лютий, понеділок, вівторок*), більшість відносних прикметників (*міський, латунний, кленовий, морський, тутешній, вчорашній, перелітний, подвійний, дев'ятиповерховий*), числівники (*два, три, десять*) тощо.

Однозначними завжди є терміни (*банкнот, вексель, інструкція, катет, аорта, меридіан, тонна, метр*).

Слово, що має кілька значень, називається **багатозначним**, а здатність слова вживатись у кіль-

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПІДГОТОВКА ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ

кох значеннях — **багатозначністю** (полісемією).

Більшість загальноновживаних слів української мови — багатозначні. Наприклад, у “Словнику української мови” зафіксовано десять значень слова *крило*: “літальний орган птахів”, “несуча поверхня літака”, “лопоть вітряка”, “дашок над колесом автомашини”, “бокова частина будівлі”, “угруповання в політичній організації” і т. д.

Кожне таке слово набуває свого конкретного значення в сполученні з іншими словами.

Багатозначність не слід сплутувати з омонімією. У багатозначному слові всі його значення так чи інакше пов'язані між собою, мають щось спільне. Наприклад, значення багатозначного слова *вогнище*: 1) “купа дров, що горить”; 2) “місце, де розкладали вогонь”; 3) “своя оселя, родина”; 4) “центр, зосередження чогось” — випливають одне з одного. Омоніми ж (як, наприклад, *луг* “угіддя для сінокошу” і *луг* “хімічна речовина певного складу”) — це зовсім різні слова, у їхніх значеннях нема нічого спільного.

Перевірте себе.

Слова випишіть у дві колонки: 1) однозначні; 2) багатозначні.

Ознака, аспирин, суфікс, маска, зв'язок, очерет, латунь, осмія, їжак, ондатра, удар, висота, червень.

Ключ. З других букв має скластися початок вислову О. Довженка: “...на дорозі з минулого в майбутнє”.

3. Пряме і переносне значення слова

Слово може мати пряме й переносне значення і може вживатись в прямому й переносному значенні.

Пряме значення слова — його основне, як правило, первинне значення. Наприклад, пряме значення слова *полотно* — “лляна, конопляна, бавовняна тканина особливого переплетення”. Воно пригадується першим, коли ми чуємо це слово.

Переносне значення слова — одне зі значень багатозначного слова, яке виникло й закріпилося за ним внаслідок перенесення назви з одного предмета чи явища на інший предмет чи явище за подібністю. Переносне значення завжди вторинне і пов'язане з основним, прямим значенням.

Наприклад, значення слова *полотно* “картина художника”, “проїзна частина дороги”, “плоска тонка частина інструмента (пилки, ножівки)” — переносні.

Слово, **вжите в прямому значенні**, означає звичайну назву предмета, дії чи ознаки. Наприклад, слово *полотно* у реченнях: *За зеленими вербами, на траві білиться три шматки полотна* (І. Неचуй-Левицький). *Брюллов працював до знемоги і не міг одірватися від свого полотна* (О. Іваненко). *Незабаром велетенська швидка тінь майнула над залізничним полотном* (О. Донченко). *Полотно* пилки завжди тримають перпендикулярно до різаної площини (З посібника) — вжито в прямому значенні. Названі тут цим словом речі саме так і називаються, не інакше.

Слово, **вжите в переносному значенні**, образно характеризує предмет, дію чи ознаку за схожіс-

тю. Переносне вживання слова за своїм змістом індивідуальне і використовується тільки в певному контексті. Наприклад, у реченні: *Зимовий вечір усе ткав і ткав над селом свої полотна, і вони ніжно спадали з невидимих верстатів на прихоплену морозцем землю* (М. Стельмах) — слово *полотно* набуло переносного значення “сніговий покрив”, хоч саме по собі воно такого значення не має — ні прямого, ні переносного.

Перевірте себе. Запишіть словосполучення у дві колонки залежно від того, у якому значенні виступає прикметник: 1) у прямому; 2) у переносному.

Ощадливий господар, вбивча іронія, коротка пам'ять, кривий усміх, довгий шлях, чорний день, стара історія, вдалий початок, тьмяний погляд, книжна мова, убогий розум, рясний дощ, важкий спогад.

Ключ. З других букв прикметників має скластися закінчення вислову П. Грабовського: “Не гадаймо прожити безсумно, бо життя — то...”

4. Омоніми

Слова, однакові за звучанням, але зовсім різні за значенням, називаються **омонімами**.

Наприклад, слова: *лава* “вид меблів для сидіння”; *лава* “бойовий порядок”; *лава* “розплавлена маса, що виливається з вулканів”; *лава* “великий вибій у шахті” — це зовсім різні за значенням і походженням омоніми. Значення омонімів нічим не пов'язані між собою. Омоніми бувають повні й неповні.

Повні омоніми збігаються в усіх граматичних формах: *кран* “трубка із закривкою” і *кран* “механізм для піднімання вантажів” (обидва іменники в усіх відмінках однини й множини мають однакові форми); *моторний* “швидкий” і *моторний* “пов'язаний з мотором” (має тільки вибір у шахті) — це зовсім різні за значенням і походженням омоніми. Значення омонімів нічим не пов'язані між собою. Омоніми бувають повні й неповні.

Неповні омоніми збігаються лише в частині граматичних форм: *баранці* “молоді барани” (має всі форми однини й множини) і *баранці* “піна на гребенях хвиль” (має тільки форми множини); *жати* “тиснути” і *жати* “зрізувати” (у них усі інші форми, крім форм минулого й майбутнього часів та умовного способу, різні).

До омонімічних явищ у мові належать також:

1) **омофони** (тобто такі, що

однаково звучать) — при однаковій вимові мають різне написання: *кленок — клинок, греби — гриби, мене — мине, Роман — роман, Мороз — мороз*; сюди слід віднести й синтаксичні омоніми — однакові звукові комплекси, один з яких є словом, другий — поєднанням слів: *сонце — сон це, цеглина — це глина, доволі — до волі, потри — по три, згори — з гори*;

2) **омографи** (тобто такі, що однаково пишуться) — при однаковому написанні мають різну вимову (різний наголос): *замок і замок, дорога і дорога, обід і обід*;

3) **омоформи** — мають однаковий звуковий склад тільки в певній граматичній формі: *шию від шити і шию від шия; поле “лан” і поле від полоти; варта “сторожа” і варта від вартий*.

5. Пароніми

Пароніми — слова, дуже подібні за звучанням, нерідко — й за значенням, але не тотожні. Їх можна легко сплутати. Наприклад, небагатьма звуками різняться пароніми *адресат* “той, кому посилається” і *адресант* “той, хто посилає”; *мимохід* “нехотючи” і *мимохідь* “проходячи мимо”; *виє* (від *вити*) і *віє* (від *віяти*); *знегоди* “злигодні” і *незгоди* “відсутність згоди” тощо.

6. Синоніми

Слова, різні за звучанням, але однакові або близькі за значенням, називаються **синонімами**.

Наприклад, однакові за значенням слова *лелека, чорногуз, бусел, бузько*; близькі за значенням — *гарний, хороший, красивий, вродливий, голий, чудовий, прекрасний*.

Два або кілька синонімів утворюють **синонімічний ряд**, у якому виділяється стрижневе слово — **домінанта**. Воно є носієм основного значення, спільного для всього синонімічного ряду, стилістично нейтральне, найуживаніше і в словниках синонімів ставиться першим: *кричати, горлати, лементувати, галасувати, репетувати, верещати, волати*.

До складу синонімічних рядів можуть входити й фразеологізми: *рано, на світанні, ні світ ні зоря, ще й на зорю не займалося, ще й на світ не благословлялося, ще треті півні не співали, ще й чорти навулачки не билися; здивуватися, зчудуватися, зробити великі очі, очі витріщити, скам'янути від дива*. Синонімічними бувають і нефразеологічні словосполучення: *сумніватися — брати під сум-*

нів, пообіцяти — дати обіцянку, помилитися — зробити помилку, допомогти — надати допомогу, скривдити — вчинити кривду, записувати — вести записи.

Крім постійних, є також **контекстуальні синоніми**. Наприклад, слово *тиша* як із синонімічними означеннями може так само поєднуватися не лише із постійними синонімами *безгомінна, беззвучна, безгучна, безшелесна, німа*, а й зі словами *мертва, глибока, повна, цілкова, абсолютна*.

Близькими до контекстуальних синонімів за роллю в мові є перифрази. **Перифраза** — описовий мовний зворот, ужитий для називання предмета через якусь характерну його рису: щоб у тексті не повторювати раз за разом слово *Київ*, вживають перифразу *столиця України, місто Кия; лев — цар звірів; вугілля — чорне золото, тверде паливо; газ — блакитне паливо*. Перифраза часто несе в собі оцінку явища, вона може мати позитивне, схвальне або негативне, іронічне значення.

Синоніми й перифрази допомагають точніше висловити думку, уникнути повторення однакових або співзвучних слів.

Перевірте себе. Доберіть синоніми до слів: 1) *жага*; 2) *сумління*; 3) *видноколо*; 4) *хуртовина*; 5) *одуріти*; 6) *долина*; 7) *тужавіти*; 8) *залишок*; 9) *попсішати*; 10) *пазур*; 11) *криця*.

Обрій, заметіль, сталь, кіготь, спрага, остача, совість, низина, квапитися, очманіти, тверднути.

Ключ. З других букв дібраних синонімів має скластися закінчення вислову В. Сосюри: “Яке це щастя — йти землею, де ти...”

7. Антоніми

Слова, протилежні за значенням, називаються **антонімами**.

Антоніми виступають парами і завжди належать до однієї якоїсь частини мови: *світло — темрява* (іменники), *світлий — темний* (прикметники), *засвічувати — гасити* (дієслова), *вдень — вночі* (прислівники).

Багатозначне слово може мати не один, а кілька різних антонімів. Це залежить від того, у сполученні з якими словами воно виступає: *старий клен — молодий клен; старий зошит — новий зошит; стара олія — свіжа олія*.

Антоніми бувають загальноновживані (постійні) і контекстуальні. **Загальноновживані** антоніми мають протилежне значення й поза контекстом (*сум — радість*); **контекстуальні** ж набувають протилежного значення лише в контексті внаслідок переносного вживання слова. Наприклад, у вислові М. Рильського *Не бійтесь заглядати у словник: це пишний яр, а не сумне провалля* завдяки контекстові сприймаються як антоніми пари слів *пишний — сумний, яр — провалля*.

Перевірте себе. Доберіть антоніми до слів: 1) *хворий*; 2) *твердий*; 3) *пасивний*; 4) *ненависть*; 5) *довгий*; 6) *невдача*.

Любов, успіх, здоровий, м'який, активний, короткий.

Ключ. З перших букв дібраних антонімів має скластися двічі пропущене слово у вислові П. Грабовського: “...кохайтесь в освіті, ...розширюйте ум”.

Далі буде.

ТВОЇМ ІМЕННЯМ, УКРАЇНО...

Людмила ДОНЕНКО,
вчитель УГЛ, м. Київ

На Міжнародний історико-географо-мистецький симпозіум “Я і моя Україна” з’їхались із різних куточків України переможці та призери всеукраїнських олімпіад, конкурсів МАН — усі ті, хто усвідомлює відповідальність за майбутнє України, хто плекає в собі нове мислення. А ще прибули представники навчальних закладів Молдови, Придністров’я, Російської Федерації, Білорусі.

Уже вшосте Український гуманітарний ліцей Київського національного університету імені Тараса Шевченка збирає талановиту національно свідому молодь (переможці олімпіад перших симпозіумів уже закінчують навчання в найпрестижніших ВНЗ України).

Кожен симпозіум відкриває нові таланти, дає змогу відчути творчий потенціал учителя третього тисячоліття, свідчить про сходження педагогічного колективу УГЛ ще на один щабель успіху.

Погодьтеся, що зовсім не просто сьогодні прийняти сто шістдесят осіб, забезпечити високий представницький (Л. Кравчук — перший Президент України, В. Литвин — Голова Верховної Ради України, П. Полянський — заступник міністра освіти і науки України, Л. Гриневич — начальник Головного управління освіти і науки Києва), науковий (Д. Степовик — академік АН Вищої школи України, Я. Олійник — декан географічного факультету, членкор АПН України, В. Колесник — декан історичного факультету, членкор НАН України), мистецький (народні артисти України Н. Матвієнко, С. Фіцич, А. Матвійчук, М. Бурмака) супровід симпозіуму. Таке під силу потужному колективу, яким є сьогодні педагогічний колектив УГЛ, очолюваний Г. Сазоненко, кандидатом педагогічних наук, заслуженим учителем України, президентом Міжнародного Партнер-клубу, який об’єднує директорів-лідерів українського освітнього простору.

Кожен із симпозіумів унікальний за змістом і формою прове-

дення — про це свідчать анкети учасників, які неодноразово брали участь у таких заходах.

Цьогорічний симпозіум був так само інноваційним і за технологіями проведення, і за сміливістю реалізації педагогічних ідей директора УГЛ з її прогностичним мисленням.

Лейтмотивом симпозіуму “Я і моя Україна” була трепетна любов молодого покоління до рідної землі, до малої Батьківщини. “Хай мовчать Америки й Росії, коли я з тобою говорю” — ці симоненківські поетичні рядки звучали на захисті проектів у секціях “Історичне краєзнавство”, “Географічне краєзнавство”, “Перлини духовної культури”. Більшість проектів, допущених до захисту, засвідчили, що підростає нова генерація, яка знає, любить і шанує спадщину, красу природи рідного краю, прагне зберегти національну ідентичність. А декани історичного і географічного факультетів університету імені Тараса Шевченка могли вже познайомитись зі своїми майбутніми студентами.

Кажуть, що прагматизм виокремлює сучасних школярів, і з цим важко не погодитись, але у незалежному тестуванні з історії та географії взяли участь усі учні, які приїхали на симпозіум. Кожен з учасників вважав за честь позмагатися в інтелектуальних іграх попри те, що преференції мали лише моральний характер.

Уроки майстер-класу Г. Карпюк, заслуженого вчителя України “Шляхи розв’язання енергетичної проблеми в Україні: проектний підхід”; модератор — Г. Сазоненко, кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України; Я. Гольденберга, учителя-методиста, “Києвознавство: проблеми дослідження. Акметехнології”; модератор — Л. Халецька, кандидат історичних наук; Г. Снітко, учителя-методиста, “Культура України кінця XIX — початку XX століття. Стиль модерн у контексті культурно-творчої концепції ліцею”; модератор — Л. Доненко, учитель УГЛ надали можливість учасникам симпозіуму ознайомитись із перспективними освітніми

технологіями, забезпечили плідну співпрацю вчителів різних навчальних закладів України.

Справжній культурний шок пережили учасники симпозіуму, коли під час реєстрації їм було запропоновано визначити, в яких діалогах вони хотіли б узяти участь (ноу-хау директора УГЛ): “засідання” комітету з питань освіти і науки Верховної Ради України “Освіта в умовах економічної кризи” за участю випускниці ліцею, депутата Верховної Ради України, члена Комітету Л. Оробець; “колегії” Міністерства у справах сім’ї, молоді та спорту “2009-й — рік молоді в Україні” за участю міністра Ю. Павленка (випускника ліцею); “колегії” Міністерства освіти і науки України “ЗНО: ризики і переваги” за участю: заступника міністра П. Полянського, директора Всеукраїнського центру оцінювання якості освіти І. Лікарчука.

У діалогах учнівська молодь показала готовність узяти відповідальність за долю України.

Цікавою і насиченою була культурна програма для учасників симпозіуму: відвідання Національного академічного театру опери та балету України імені Тараса Шевченка (“Запорожець за Дунаєм”), і екскурсії “Сивочолий Києве...” з відвідуванням музеїв тощо. Теплими й затишними були вечори “У колі друзів”.

У резолюції Міжнародного історико-географо-мистецького симпозіуму “Я і моя Україна” учасники зосередили увагу на проблемах, які постали перед сучасною освітою і, звертаючись до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки, наголодали на необхідності переосмислити роль історичного, географічного та художньо-естетичного компонентів змісту шкільної освіти у національно-патріотичному вихованні молоді; визначити головною метою розвитку освітніх закладів їх інноваційну діяльність на основі використання сучасних освітніх технологій у формуванні історичних, географічних і мистецьких компетенцій та життєвих компетентностей випускника школи; вважати пріоритетним завданням шкільної історико-географічної та мистецької освіти виховання нового покоління громадян України — духовно багатих, національно свідомих та високоінтелектуальних особистостей, відповідальних за майбутнє власної держави, здатних до саморозвитку, таких, що люблять та вміють цінувати спадщину предків.

А МРІЇ ЛЕТЯТЬ ЗА КОРДОН

Анна АКАТЬЄВА,
м. Ніжин

Студентські роки! Незабутній і яскравий час, останній рубіж шаленого і майже безтурботного життя перед повним відповідальністю майбутнім. А що ж тоді? Так ніяково інколи заглядати у замкову шпаринку невідомого завтра. Страх і сподівання, схрестившись, проростають у душі, мов загадкова культура, що в буянні весняного цвіту обіцяє принести невідомі плоди.

Отак від сесії до сесії то виникають, то знову ховаються суворореальні думки. Інколи, блукаючи тенетами Інтернету, раптом надібаєш вакансії, погортаєш кілька сторінок і розчаровано подумаєш, що підходящого місця тобі, без якихось особливих зв’язків, досвіду роботи сподіватися марно, до того ж, відчуваєш неабиякий потенціал і амбіції, тож маєш претензії на гідну оплату праці, яку роботодавець майстерно зводять до мінімуму. Уява малює образи щасливого зарубіжжя, яскраві картинки з життя західних країн зваблюють свідомість, і думки вже летять туди, де, здається, чекає справжній рай можливостей.

Отак міркуючи над проблемою, згадала, як на одній із вечірок ми з друзями влаштували щось на кшталт консервування мрій. Було весело, всі підхопили ідею і взялися занотовувати бажання, створювати власний образ через 15 років. Перед тим як заштовхнути папірець у пляшку, домовились вголос прочитати написане. Без умовлянь, адже справа добровільна, товариші зачитували: “Мені 33 роки, бізнесмен, маю сім’ю, будинок, двох дітей, отримав громадянство США. Нарешті вдалося! Андрій”; “Вродлива, успішна, заміжня за заможним американцем, маю дитину, власниця мережі салонів краси. Оксана”; “Ха-ха! Народ, привіт із Нідерландів! Запрошую на новосілля у власний крутий маєток!

Стьопка”. Через 15 років ми знову зберемося, щоб відкоркувати “пляшку мрій” і з’ясувати, що ко-му судилося.

Дивно, але більшість мрій спрямовано саме за кордон. На жаль, маємо ситуацію, коли той, хто хотів би пов’язати життя з наукою, зробити внесок у розвиток світових доктрин, не вбачає можливостей для самореалізації в Україні. Той, хто ставить за мету прибуток, власну бізнесову справу, не бачить варіантів впровадити задуми на Батьківщині. Хтось тяжіє до спокою, стабільної роботи, гарантованої вчасної заробітної платні, соціальної захищеності, але і він також давно зневірений, що це надасть земля під синьо-жовтим знаменом.

Це думки молоді, тих, на кого чекають, мов на проліски напровесні, сподіваються, що саме їм поталанить змінити стократ реформовану та, мабуть, хронічно хвору систему.

Проте вкотре доведеться Україні без надії сподіватись. Варто лише глянути правді у вічі: український ринок праці переповнений, безробіття сягає апогею, а бідолашним студентам без досвіду роботи безперестанку мигає червоне світло. Вони приречені стояти на перехресті або обирати інший шлях, що більшість і робить.

Отака вона — гірка правда. Без жодних розмежувань на бідних і багатих існує велике бажання залишити Україну. Діти олігархів уже давно навчаються в іноземних закладах, рідну мову, мабуть, забули, а може, й не знали. Діти робітників з усіх сил гризуть граніт науки вдома, щоб згодом уподібнитися траві, що пробивається крізь асфальт, прорубати собі шлях у Європу.

І це аж ніяк не тішить. Сумно, прикро. Де ж вихід? Де та Аріадна, що подарує чарівний клубок, який виведе з лабіринту? Куди інвестувати знання? Кому присвячувати перемоги?

І знову запитання без відповіді...

“П’ЯТНИЦЯ, 13-ТЕ” — ДЕНЬ, СПРИЯТЛИВИЙ ДЛЯ ПОЕТІВ

Ганна ЧЕТВЕРИК,
м. Полтава

Книгарня “Полтавська книга” відома тим, що пропагує твори місцевих авторів. “На Полтавщині чимало талановитих письменників, поетів, особливо серед молоді. Намагаємося, щоб їх знали й читали, передусім їхні земляки. Тому вирішили влаштувати такий вечір”, — каже директор видавництва “Дивосвіт” Ганна Грибан. До організації дійства долучились обласна організація Національної спілки письменників України й обласна громадська організація “Молода Просвіта”. Молоді просвітяни Галина Пустовгар і Тетяна Александрова реалізують себе в журналістиці й поезії. Їхні вірші запам’яталися слухачам іронічною спостережливостю, образністю, безпосередністю.

Творчі люди часто мають кілька захоплень, своєрідних “мистецьких ніш”. З-поміж таких — і Галина Пустовгар. Розмаїття доволішнього світу віддзеркалюється у поезіях і світлинах дівчини. Відкриття її фотовиставки

стало “родзинкою” вечора. Галина — не професійний фотограф, тому в експозиції годі шукати фотоконпозиції. Натомість — життя, просте і складне, звичайне й дивовижне, зупинені миті, які не встигає фіксувати око звичайного перехожого. Ось трирічне дівча схилилось над квіткою: перше весняне диво! В іншій рамці — дзвіниці Свято-Успенського собору саме тієї хвилини, коли на ній ладнають дзвін. До портретів належить фото письменника Сергія Жадана, музикантів гурту “Гайдамаки”; серед пейзажів — полтавські, житомирські, волинські краєвиди. Помилуватися світлинами можна і зараз, завітавши до книгарні.

П’ятницю, 13-те назвали й символічним днем народження літературного гурту “Знак чотирих”. Його учасниці — Олена Гаран, Наталя Трикаш, Євгенія Найчук, Олена Задорожна — різні за стилем, манерою написання. Але їх об’єднує сила обдарування, ширість, втілена у слові. Може, завдяки їм Полтава справді стане літературним центром України?

Насиченим був і творчий звіт бережанців. Звучали пісні, поезії та мелодії у виконанні народного аматорського студентського хору, ансамблю народних інструментів, дуєтів, окремих виконавців, ВІА “Сузір’я”, духового оркестру. Окрасою концерту були й хореогра-

фічні композиції, зокрема у виконанні танцювального колективу “Світилен”.

Приємно, що фестиваль “Голосівська весна” щороку виявляє нові таланти з-поміж студентської молоді, яка вміє вдало поєднати навчання і мистецьке дозволя.

МУКАЧІВЦІ Й БЕРЕЖАНЦІ — У ВИРІ “ГОЛОСІВСЬКОЇ ВЕСНИ”

Тетяна БІДЗІЛЯ,
м. Бережани Тернопільської обл.

Другий етап 29-го фестивалю художньої творчості студентів “Голосівська весна-2009”, який відбувся на базі Бережанського агротехнічного інституту, — важлива подія в культурно-мистецькому житті нашого краю.

У творчому звіті художнє мистецтво демонстрували юні таланти Мукачівського аграрного коледжу та Бережанського агротехнічного інституту Національного університету біоресурсів та природокористування України.

Мукачівські студенти порадували глядачів та журі народними, бальними й сучасними танцями, піснями, гумором, цирковим мистецтвом. У вирі концертного дійства яскравими були виступи танцювального гурту “Студенточка”, який представив технобалет, “Циганську сюїту” і народний танець у шоу-номері “Дівчина-весна”. Бурхливими оплесками присутні нагороджували виконавців “Східного танцю”, танго, сольних співів, гумористичних сцен.

Володимир ПІПАШ,
голова правління Закарпатського об'єднан-
ня ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка,
депутат обласної ради

ПОЛЕГЛІ НА ВЕРЕЦЬКОМУ

Представники української громадськості Закарпаття впродовж багатьох років домагалися проведення на Верецькому перевалі — своєрідній межі Закарпатської та Львівської областей, розкопок, що дадуть змогу знайти та перепоховати останки карпатських січовиків, розстріляних тут у березні 1939 р. польськими та угорськими окупантами. (До жовтня 1918 р. перевалом проходив державний кордон між угорською й австрійською частинами Австро-Угорської імперії, з 1919 р. до березня 1939-го — між Чехословаччиною та Польщею). Звернення до обласної влади про це приймали наприкінці 1990-х та на початку 2000-х рр. кілька крайових конференцій Народного руху України. Згідно зі свідченнями багатьох ще живих на початку дев'яностих років, які опублікував доктор історичних наук, професор Ужгородського національного університету Василь Худанич у книжці “Світове братство Карпатська Січ”, загальна кількість жертв окупантів — майже 600 осіб.

Два роки тому, розпочинаючи підготовку до відзначення 70-річчя Карпатської України (це вимагає часу), я як депутат розробив проект рішення Закарпатської обласної ради, в якому був пункт про потребу проведення розкопок на перевалі, перепоховання карпатських січовиків та спорудження на братській могилі монумента. Однак обласна рада відхилила його як “необґрунтований”.

На наступну сесію я подав новий проект із “Пояснювальною запискою”, де посилався на дослідження професора В. Худанича. Однак і цей документ не отримав більшості голосів.

Остаточо все стало зрозуміло невдовзі. Виявилось, що в час, коли обирали відхилила мої проекти, на Верецькому перевалі таємно завершували припинення 1996 року будівництво пам'ятника на честь 1100-річчя завоювання угорцями нашого краю. А те, що споруджувати такий пам'ятник на “кістках” розстріляних за участю угорців карпатських січовиків — м'яко кажучи, неетично, по-українофобському, було зрозуміло навіть нашим високопосадовцям. Тому вони й ухвалили рішення не шукати поховань, бо якщо їх нема, то нема і доказів того, що тут була голгофа сотень українських патріотів.

Після протестів громадськості, масових акцій, які організувало на перевалі ВО “Свобода”, рішень Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської обласних рад про неприпустимість будівництва принизливого для українців, бо реваншистського пам'ятника, реалізувати плани про його відкриття за участю керівників України й Угорщини (до речі, 15 березня цього року, тобто у святий для закар-

Біля будинку штабу Карпатської Січі. 1938 р.

патців день) стало неможливим. Ініціатори цієї зневаги українців зазнали ганебної поразки, бо виявилось, що “неможливо для української сторони забезпечити громадський порядок” під час відкриття пам'ятника.

Керівництво області, намагаючись послабити суспільно-політичну напругу, яку саме і спричинило, видало 11 січня 2008 р. розпорядження голови ОДА про будівництво на Верецькому перевалі двох пам'ятників: карпатським січовикам та угорцям. З обласного бюджету на будівництво першого було надано майже 300 тисяч гривень (угорський будують за іноземні кошти).

Потрапивши в скрутну ситуацію, намагаючись задекларувати те, що вона патріотична, обласна влада ініціювала видання 12 березня 2008 року президентського указу про широке відзначення 70-річчя Карпатської України. Навесні від місцевої влади до Кабінету Міністрів надійшло і прохання щодо організації та проведення пошукових робіт поховань січовиків. Тобто вимушено йдуть на те, що нещодавно категорично заперечували. Однак упродовж літа роботи так і не роз-

почалися — “за браком фінансування”.

25 жовтня, оскільки зволікати вже було ніяк, на перевал приїхала пошукова група з працівників комунального підприємства Львівської обласної ради з питань здійснення пошуку поховань учасників національно-визвольних змагань та жертв воєн, депортацій і політичних репресій “Доля”, яку очолює кандидат історичних наук, археолог Ярослав Онищук.

Пошуковці працювали у “борг”, відгукнувшись на прохання Святослава Шеремети, відповідального секретаря Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті жертв війни і політичних репресій (її очолює віце-прем'єр-міністр І. Васюник, заступник — директор Інституту національної пам'яті І. Юхновський).

Принагідно на основі документів і свідчень сучасників подаю коротку ретроспективу подій березня 1939 р. у північно-західній частині Закарпаття.

15 березня угорські війська розгорнули наступ з метою завоювання Карпатської України у трьох напрямках: північно-західному

(Ужгород—Великий Березний), північному (Чинадієво—Воловець) та східному (Берегове—Хуст—Ясіня). Найширше у літературі висвітлено бої на Красному полі та в околицях Хуста, однак місць боїв було принаймні двадцять. Для прикладу, шаркадські січовики навіть узяли групу гонведів (гонведи — збройні сили Угорщини) у полон, важкими були бої 17 березня неподалік Іршави, Білок і Довгого. Навіть 18 березня, за результатами бою із січовиками між Мирчою та Малим Березним, угорські війська, згідно з документами командування угорської армії, були змушені відступати.

“Найлегше” угорцям вдалося північний напрям. На Верецький перевал їхні війська (чотири батальйони) після боїв біля Чинадієва, Пасіки та Сваляви вийшли, мабуть, не пізніше ранку 17 березня. Тут відбулося “братання” з польськими військовиками, які переросли в гулянку (поляки співали: “Мадяр, поляк — два братанки як до шаблі, так й до склянки!”).

Наступного дня гонведи пригнали на перевал сотні карпатських січовиків, що потрапили в полон. Це були ті, які засвідчили, що вони українці — громадяни Польщі й на залик ОУН прийшли восени — в березні 1939 р. на допомогу Карпатській Україні.

Січовиків, як розповідають очевидці, змусили розшнурувати черевки і зняти реміні зі штанів. Це для того, щоб унеможливити втечу глибоким снігом. На перевалі полонених передали польським військовикам. Провина січовиків перед Польською державою була щонайбільше — нелегальний перехід кордону, за що жорстоке покарання не передбачалося. Однак наступного дня січовиків, усупереч міжнародному праву та законодавству Польщі й Угорщини, розстріляли. Їх поділили на групи по п'ятдесят осіб, розвели по периметру кордону, перегнали на закарпатський бік і розстріляли з кулеметів. Тих, хто намагався втекти (люди кидалися в різні боки), та поранили наздоганяли і добивали з карабінів.

Незаперечна співучасть у злочині угорських офіцерів, адже розстріли відбувалися не на польській (львівській) території, а на закарпатській, а це вже Угорщина. Тож без згоди та співучасті угорців таке робити на чужій землі поляки не могли б.

Виникає питання: чому січовиків розстріляли (схожі розстріли відбувалися і в інших перевалах)? Річ у тому, що польські окупанти зраділи можливості так “легко і просто” ліквідувати величезну масу молодих українських патріотів, не допустити їх у Галичину, адже

15 БЕРЕЗНЯ ВИПОВНИЛОСЯ 70 РОКІВ З ДНЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

13 березня в “Укрінформі” Український інститут національної пам'яті провів прес-конференцію “Карпатська Україна — крок на шляху до української незалежності”. Відкрив її заступник голови Українського інституту національної пам'яті, доктор історичних наук Владислав Верстюк, який ознайомив присутніх із ходом виконання загальнодержавного плану заходів із відзначення 70-річчя подій, пов'язаних із проголошенням Карпатської України.

Відповідальний секретар Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті жертв війни та політичних репресій Святослав Шеремета ознайомив із діяльністю державних органів влади у сфері вшанування пам'яті керівників і захисників Карпатської України. Зокрема він розповів про плани спорудження і відкриття пам'ятника захисникам Карпатської України на Верецькому перевалі, встановлення пам'ятних знаків і меморіальних дошок у місцях, пов'язаних з життям і діяльністю діячів Карпатської

Фото із сайту Президента

України, облаштування Меморіального парку “Красне поле”. Також журналістів поінформовано про хід пошукових і археологічних робіт у місцях масових поховань карпатських січовиків.

Особливий інтерес, як завжди, викликала доповідь директора Департаменту архівного забезпечен-

ня Служби безпеки України, кандидата історичних наук Володимира В'ятровича. Він оприлюднив матеріали з Галузевого державного архіву СБУ, зокрема унікальні документи Карпатської Січі, Уряду Карпатської України та радянських каральних органів, які відображають ставлення комуністичної влади до

незалежності Карпатської України і політичні репресії проти керівництва Карпатської України — Августина Волошина і його соратників.

Також на прес-конференції було презентовано громадсько-політичне видання “Карпатська Україна”, видане Українським інститутом національної пам'яті з нагоди знаменної дати.

Президент України Віктор Ющенко 14 березня відвідав з робочим візитом Закарпатську область. Глава держави взяв участь у заходах із відзначення 70-річчя подій, пов'язаних із проголошенням Карпатської України. Заходи відбулися у Меморіальному парку “Красне поле” поблизу Хуста. З нагоди цієї дати Президент виступив із вітальним словом.

Віктор Ющенко під час поїздки взяв участь у молебні в пам'ять героїв Карпатської України, який відбувся у Хустсько-му греко-католицькому Свято-Вознесенському соборі за участю представників місцевої влади, духовенства та місцевої громади. Також він відвідав Хустську спеціалізовану загальноосвітню школу, якій присвоєно ім'я Президента

Фото із сайту Президента

Карпатської України Августина Волошина. Президент ознайомився з виставкою архівних документів часів Карпатської України, розташованою у цій школі.

Матеріал підготував
Євген БУКЕТ

ПЕРЕВАЛІ

вважали, що це дасть змогу впоратися із на-ростаючою національно-визвольною бо-ротьбою українців на їхніх “східних кресах”.

Однак історія жорстоко помстилася. Че-рез кілька місяців Польща втратила незалеж-ність. Її територію поділили Гітлер і Сталін, а тисячі польських офіцерів (можливо, серед них були й ті, які керували розстрілами січо-виків), що здалися в полон Червоній армії, так само злочинно розстріляли енкаведисти у Катині.

Після того, як у горах зійшов сніг, за свід-ченнями мешканців сіл Нова Ростока та Верб’яз, собаки почали притягувати в села відгризені шматки людських тіл: руки, ноги, голови тощо. Селяни повідомили про це верб’язького священика о. Д. Ревицького. Жажливі події змусили його звернутися до угорського командування. Ішов червень. Страшний сморід стояв у лісах, виникла за-гроза інфекційних захворювань. Тож було створено комісію, до якої ввійшли угорські й польські прикордонники, о. Д. Ревицький, старости обох сіл. Комісія організувала се-лян на поховання. Проте трупи закопували на незначну глибину. Так, мешканка Но-

вої Ростоки Ганна Карабинчук, якій тоді ви-повнилося 14 років, із жахом згадує, як її ко-рова на пасовиську провалилася в яму. Яму розгребли звірі...

Загальна кількість місць поховань неві-дома, бо минуло вже 70 років. Поки що по-шуковцям місцеві жителі вказали на п’ять.

Наприкінці жовтня — початку листопада 2008 року розкопано найменше із поховань. У ньому виявлено останки 12 осіб. Знайдено шкіряне взуття — військові (підшови із шипа-ми) та цивільні черевики без шнурків, зотлілі шматки одягу, довоєнні чехословацькі моне-ти, годинники тощо. Через наближення зими роботи припинили. Розкопки мають віднови-тися у квітні й завершитися до кінця літа. Це передбачено, зокрема, Указом Президента України і розпорядженням Кабінету Міністрів з відзначення 70-річчя подій, пов’язаних із проголошенням Карпатської України.

Останки всіх віднайдених карпатських сі-човиків домовлено перепоховати у гарному місці, обіч “старої” дороги через перевал. Тут буде облаштовано військовий цвинтар, на якому встановлять хрести за кількістю ос-танків.

135 ЛІТ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

Августин Іванович ВО-ЛОШИН народився 17 бе-резня 1874 р. в с. Келечин Волівського округу (нині — Міжгірського району) на За-карпатті в сім’ї сільського священика. Освіту здобув у семінарії та у Вищій педаго-гічній школі в Будапешті, після чого брав активну участь у культурному русі краю.

1917—1938 — директор вчительської семінарії в Уж-городі, автор підручників.

Почав займатися актив-ною політичною діяльністю в українських громадсько-політичних організаціях За-карпаття, зокрема, в “Про-світі” (1920 рік). Заснував і очолював Народно-христи-янську партію (1923—1939), від якої його обирали посло-м (депутатом) до чехо- словацького парламенту (1925—1929).

26 жовтня 1938 року піс-ля того, як пражська влада за-арештувала прем’єр-мініс-тра Андрія Бродія, оголо-

Августин Волошин на мітингу в Хусті з нагоди Дня Злуки. 22 січня 1939 р.

сивши його угорським шпи-гуном, і розпустила уряд, Волошина призначили но-вим прем’єр-міністром ав-тономного уряду Карпат-ської України, а 15 березня 1939 року він став прези-дентом цієї держави.

Під час окупації краю Угорщиною емігрував ра-зом з урядом за кордон і оселився у Празі. У травні

1945 року заарештований радянськими спецслужба-ми. Загинув у московській Бутирській в’язниці 19 лип-ня 1945 року.

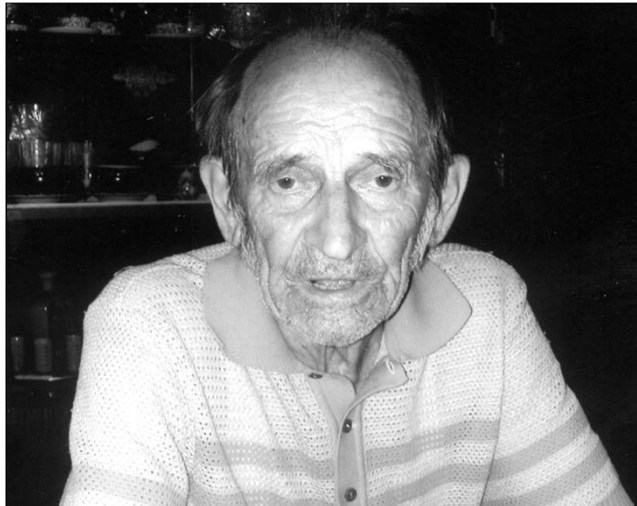
15 березня 2002 року Президент України Леонід Кучма підписав указ про на-дання Августині Волоши-нові посмертно звання Гер-рой України з удостоєнням ордена Держави.

МИХАЙЛО ПЕТРИЧКА: «ВІРЮ В НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕЮ»

У березні 2009 року Президент України відзначив державними нагородами з нагоди 70-ої річниці подій, пов’язаних із проголошенням Карпатської Украї-ни, цілу когорту наших співвітчизників, що живуть і працюють на Закарпатті.

Зокрема, орденом княгині Ольги III ступеня нагороджено члена Хустського міськрайонного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка Марію Васи-лівну Петрашко та орденом “За заслуги” II ступеня — одного з найстарших про-світян області, колишнього карпатського січовика Михайла Петровича Петричку. Щиро вітаємо їх із високими відзнаками держави, а Михайло Петричка — наш гість, і свою розповідь для газети він назвав сповіддю борця за українську наці-ональну ідею і додав, що таких, як він, не відомих зараз, в той час було тисячі й тисячі, й набагато кращих за нього. Отже, слово п. Михайлові Петричці.

Михайло ПЕТРИЧКА,
член Організації
Українських Націоналістів,
с. Чинадієво Мукачівського
р-ну Закарпатської обл.

Михайло Петрович Петричка

— Народився я 1924 року в сім’ї селян Петра і Марії. Мав національно свідомих батьків: батько 1924 року заснував “Просвіту” в своєму селі Чинадієво Мукачівського району. Це культурно-прос-вітницьке товариство, мож-ливо, було одним із перших на Закарпатті. Він спілкував-ся з видатними діячами За-карпаття — А. Волошином, братами Федором і Юліаном Реваями, Д. Климпушем, С. Клочураком, А. Штефаном та іншими. У нашій сім’ї пану-вало і вирувало національно-патріотичне середовище, в якому я й зрос-тав. Це був час, коли на Закарпатті відбу-вався бурхливий процес політично-націо-нального відродження після багатовікового поневолення краю Угорщиною.

Через своє патріотичне виховання я вже в другому класі початкової школи терпів утиски від директора, запеклого русофіла.

1936 року я вступив у Мукачівську ре-альну гімназію, яка була bastіоном антиук-раїнства, і мені довелося відстоювати гід-ність і честь українських ідей, що викликало вороже ставлення до мене керівництва за-кладу. Та я був активним у всіх державотвор-чих заходах в Карпатській Україні — наскіль-ки дозволяв онацький вік.

Після окупації Карпатської України угор-ськими військами в березні 1939 року моєї сім’ї загрожувало фізичне знищення.

1942 року за належність до підпільної ОУН, яка боролася за звільнення Карпат-ської України від угорських окупантів, я пройшов через слідчу катівню “Ковнер-каштіль”, (“каштіль” місцевим діалектом оз-начає “замок, палац”), тюремне ув’язнення, заборону на освіту.

У жовтні 1944-го на зміну угорському окупантові прийшов окупант комуно-мос-ковський, ще жорстокіший і по-сатанинськи витончений. За належність до ОУН-УПА ме-не заарештували, засудили до розстрілу. Вирок згодом замінили на 20, а потім на 10 років ув’язнення в таборах.

У таборах разом з націоналістами-банде-рівцями проводив усі можливі заходи для під-тримки духу опору й утвердження націоналіс-тичних ідей — ми були готові продовжувати свою справу.

Після звільнення з таборів і відбуття од-норічного заслання, уже інвалідом з покалі-ченою ногою, я повернувся додому, влаш-тувався прибиральником на місцевий дере-вообробний комбінат. Брала на роботу ме-не дуже неохоче, щоб “не мати зайвого кло-поту з бандерівцем”.

1958 року вступив на заочний відділ Львівського лісотехнічного інституту, який закінчив 1963-го з відзнакою. Дипломну роботу написав українською мовою, що в часи брежнєвсько-сусловської шаленої ру-сифікації було незвичним. Крім того, на зак-лик ректора інституту до дипломників напи-сати кілька абзаців дипломної роботи іно-земною мовою (була тоді й така кампанія) я написав один розділ німецькою, а інший — англійською мовами. І зробив так не для то-го, щоб виокремитись, а для того, щоб на цьому мовному тлі більшої ваги набрала мо-ва українська.

Працюючи на виробництві інженером, я постійно контактував із колективом, який на-лічував до трьох тисяч робітників. Я не міг не використати цієї ситуації, щоб, хай обереж-но, але популяризувати українську справу. В колективі знали про моє минуле. Щоб спра-ва моїх батьків і друзів через мене передава-лася людям, потрібно було виокремитись, бути не таким, як більшість. Я намагався до-сягти цього зразковою поведінкою: підкрес-лено коректно ставився до кожної людини, але без фальші й артистизму; в ділових спра-вах поводився без багатослів’я, без матюків, що вже тоді були нормою. Намагався вислу-хати співрозмовника, особливо уважно роз-глядати виробничі пропозиції, навіть якщо вони були незначні. Але повага до співроз-мовника і розумне ставлення до його пропо-зицій повинні були принести авторові розу-міння, що його людські й трудові якості мені небадужі. Тверезість і життя без тютюну та-кож багато додавали мені у характеристиці “не такий, як усі”. Так мимоволі у людей ви-никала думка: “І такий сидів за Україну!”

Така тактика поведінки вимагала від ме-не певного напруження, постійного самокон-тролю, що в результаті давало мені великий позитив у самовихованні й виробленні опти-містичної домінантності. Мені завжди допомага-ла дружина Катерина, вчителька української мови та літератури — натура відверта, вели-кий правдолюб, яка має сильне почуття по-ваги до людей і любові до природи. Її батька репресували, він загинув у казахстанських таборах. А дядько дружини Юрій Білей був шефом поліції Карпатської України.

1963 року я став членом підпільної органі-зації УНФ — Український Національний Фронт. Мета цієї організації — створення по всій Україні опорних пунктів, невеликих за кількістю членів, але дібраних із надійних лю-дей. Одним з організаторів УНФ був відомий діяч націоналістичного руху Зіновій Красів-ський. На той час на Закарпатті діяли три такі опорні пункти, до яких я мав стосунок по кон-спіративній лінії.

Я переконаний, що боротьба за україн-ську національну ідею триває. І вона трива-тиме доти, доки ми не станемо зрілою наці-єю, всередині якої не буде питань про мову, про поділ на Схід і Захід. Вірю, що християн-ська мораль переборє такі злочинні явища як корупція, підкуп, використання влади для власної користі, стане основою культури народу.

Непохитно вірю в перемогу добра над злом, правди над брехнею в контексті трі-умфу української національної ідеї.

Слава Україні! Героям слава!

“Крізь сотні сумнівів я йду до тебе,
добро і правдо віку”.
Василь Стус

СВІТ АНДРІЯ ТОПАЧЕВСЬКОГО

Євген БУКЕТ
Фото автора

Виповнилося 70 років активному дописувачеві тижневика “Слово Просвіти”, відомому кінодраматургу, письменникові, редактору Андрієві Топачевському. З цієї нагоди в Будинку кіно відбувся творчий вечір митця. Привітати ювіляра прийшли його рідні, друзі, колеги, серед яких було багато кінематографістів, літераторів, журналістів, науковців-біологів.

Знаючи людину лише за її публікаціями в пресі, навіть не здогадуєшся про той світ, яким вона живе. Для мене цього вечора Андрій Олександрович став справжнім відкриттям. Окрім журналістської роботи, він працював редактором на Українській студії хронікально-документальних фільмів, Київській студії науково-популярних фільмів. Раніше я не бачив кінострічок, знятих за сценаріями Топачевського. І міг не побачити ніколи, адже їх не показують на телебаченні. Фільми уже поклали до архіву, хоч, упевнений, перегляд був би корисним кожному небайдужому.

Цього вечора гості мали змогу переглянути лише три фільми: “Посміхнися вовку”, “Згуба” і “Зоряний час Либеді”. Для молоді це було знайомство з життям попередніх поколінь, для старших — приємною подорожжю в минуле. Крім того, Андрій Топачевський — автор сценарію кінострічок “Олександр Копиленко”, “До чистої криниці”, “Ті, що живуть поруч”, “Коріння трави”, “Чи повернеться чорний лелека”, “Іду до тебе, птах”, “Майстерня флори” та інших. Усі вони мають екологічну тематику, розповідають про взаємини людини і довкіллям. І це не випадково. Батьки Андрія Топачевського — відомі біологи. Батько Олександр Вікторович — академік НАН України, директор Інституту гідробіології АН УРСР, мати Марія Флоріанівна — доктор біологічних наук, старший науковий співробітник Інституту ботаніки. Андрій Топачевський вчився поважати й охороняти природу. Цьому і присвятив життя, закінчивши факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Нині його ім’я — серед когорти видатних українців, його день народження вписано в календар пам’ятних дат.

Літературна творчість члена НСПУ Андрія Топачевського не оминула тему захисту довкілля. Автор книжок “Яблуко у річці”, “Симфонія життя”, “Майстерня Флори”, “Барви землі”, “Літопис білого латаття”, “З Божого саду”. Лауреат літературних премій “Благовіст” та імені Івана Огієнка.

Тож залишається приєднатися до численних привітань ювілярові й побажати міцного здоров’я і характеру, щоб і надалі бути захисником інтересів нашої матінки-природи.

Моє спілкування з батьком спочатку було дуже складним. Наше справжнє знайомство відбулося між його двома тюремними термінами — у 1979—80 роках. І стосунки між нами попервах зовсім не клеїлися. Доходило аж до того, що я зачиняв двері у свою кімнату і не хотів з ним спілкуватися.

Коли ж тато очолив Гельсинкську групу, мене викликав до себе директор школи, де я тоді навчався, і довго розповідав, яка погана людина — мій батько. Ця розмова викликала протилежний ефект. Відтоді між нами з’явилося взаєморозуміння. І були п’ять місяців (до наступного арешту) спілкування з татом, за які я осягнув більше, ніж за роки навчання. Саме завдяки тим місяцям я став філологом.

Другий арешт відбувався десь перед Олімпіадою-80. Я саме прийшов зі школи і побачив, що стіл у моїй кімнаті перекинутий, папери розкидані, пожимає ні. Тільки зайшов, як хтось мене вхопив за руку і наказав: “Сидіть тихо!” Мене зачинили в кімнаті, а я на знак протесту увімкнув на повен звук телевізор. Тоді було тільки дві програми, і коли одна з них не працювала, звучав протяжний неприємний сигнал, схожий на сирену. Забіг кедебіст, вимкнув. Я знов увімкнув. Знову забіг кедебіст. Потім зайшов тато. Ми з ним довго сиділи, розмовляли. Він написав прощальний лист друзям. Забирали його вже близько 12-ої ночі. Наостанок він мені сказав: “Сину, я добре розумію, що ти сьогодні пережив приниження, образу, відчай, але я дуже тебе прошу: спробуй зрозуміти цих людей і пробачити, бо якщо ти плекатимеш у собі ненависть, світ відповідатиме тобі тим самим. І ти не матимеш ні справжньої дружби, ні кохання, а матимеш тільки ненависть”.

Мабуть, ми не завжди і не до кінця віримо, що наші вчинки, думки пізніше наздоганяють нас цих наших дітей. Коли ми взялися перепоховати Василя Стуса на рідній землі, нам не дозволяли цього робити, погрожували арештом за “осквернення могил”. Тож поряд з нами завжди перебували міліціонери. Ми вже розкопали могилу, але треба бу-

Василь УРСУЛ,
заступник голови
Сокирянського осередку
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка,
Чернівецька область

Низько вклоняюсь долі за можливість зустрічатися з багатьма творчими і талановитими особистостями. Серед них — Іван Семенович Нагірняк.

Книжок у нього вже більше десятка. Вони знаходять вдячних читачів не лише в Україні, а й далеко за її межами. Вистава за його п’єсою “Пастушок на літо” стала переможцем Всеукраїнського конкурсу в Очакові. Високу оцінку отримала і на Міжнародному фестивалі “Рампа дружби-2007” у Євпаторії.

Без сумніву, Іван Нагірняк успішно ствердився і як талановитий журналіст, поет, прозаїк, драматург, і як громадський діяч, фундатор просвітанського руху на Сокирянщині. Наш земляк — член Національних спілок журналістів і письменників України, лауреат Всеукраїнської літературної премії імені Ми-

ДМИТРО СТУС: «ЗА КІЛЬКА МІСЯЦІВ СПІЛКУВАННЯ З БАТЬКОМ Я ОСЯГНУВ БІЛЬШЕ, НІЖ ЗА РОКИ НАВЧАННЯ»

Свого часу “Український клуб” у Києві спричинився до формування потужної й пам’ятної течії в українстві — шістдесятництва, увійшовши в історію. Кіровоградський “Український клуб”, який за сприяння обласного осередку УНП діє вже третій рік, збирає небайдужих на цікаві зустрічі, обговорення гарячих тем, культурологічні диспути. Зустріч із Дмитром Стусом, редактором журналу “Київська Русь”, сином видатного поета і борця за українську незалежність Василя Стуса, викликала неабиякий інтерес. Можливо, у цій розмові нема особливих відкриттів для тих, хто глибоко досліджував творчість і життя Василя Стуса. Але для загалу, як і для тих, хто побував на засіданні “Українського клубу” в Кіровограді, доторкнутися серцем до явища, в якому нуртує нерозтрачена моральна сила нації, й повчально, і очищуюче.

ло чекати, коли привезуть труну. Вечоріло, мала під’їхати знімальна група Чернівецького, і нам ніяк не можна було обійтись без світла. Взяти його було ніде, крім як провести від сусіднього сільця. Села там глухі, курні хати, пияцтво, безпросвітність. (Народність, яка там жила раніше, поклонялась матері Ялині, саме з ялини вони робили якийсь загадковий розчин, яким покривали дерев’яні фігурки своїх божків. І навіть найдавніші з них, яким уже по кілька століть, коли їх береш до рук, віддають дивне живе тепло. Ті фігурки, це, власне, все, що залишилось від їхньої культури). Тоді села там існували тільки для того, щоб обслуговувати табори, яких було багато вздовж річки. Нічим іншим там не займалися — ні ремесел, ні хліборобства.

Коли ми попрямували до села, звісно, міліціонери пішли за нами. Наше прохання до місцевих жителів підключити електроенергію відразу ж супроводжувалося окриком: “Тільки попро-

буй, завтра не будеш работать!”

Але ми почули: “Підключай!” У тих умовах це було диво.

Такі дива траплялися потім не раз і під час перепоховання, і коли видавали дев’ятитомник творів Василя Стуса.

Адвокат Медведчук був третім, якого призначила радянська система “захистити” дисидента Стуса. Двоє перших відмовились. Він погодився і зробив те, на що й чекала прокуратура, тобто захисту фактично не було. Але на нього перекладати всю вину не можна, бо й у Спільці письменників тоді знаходилися такі рецензенти, які писали, що вся творчість Василя Стуса — це суцільний наклеп на радянську дійсність.

Якось батько не витримав чергового знуцання — заявив протест. Звісно, йому заборонили побачення. А ми з мамою саме приїхали, дві доби тяжко добиралися, мама ще й нездужала. І коли ми нарешті добилися до тієї довгоочікуваної кімнати побачень, заходить мордатий нагля-

дач і весело заявляє: “Ваш отец і муж отказался от свиданія!” Я після цього батькові півроку не писав. Тільки пізніше зрозумів.

А мама так його любила, що навіть коли не розуміла, знала — він усе робить правильно. Мені пощастило бачити таке кохання.

Я не залежав від імені батька. Був сам по собі. Не зважав на чужу думку. Мені важливо, що про мене думають мої діти, дружина, мама, кілька друзів. Усе. Всі інші — думайте, що хочете.

Для мене білою плямою в батькові залишається джерело непохитності його духу, коли весь світ проти тебе, а треба встояти. Таких у житті я знав кількох. Крім батька — Опанас Заливаха, Ярослав Лесів, Іван Світличний, Зіновій Красівський.

Переїзд роду Стусів на Донецчину пов’язаний з тим періодом, коли руйнували сільський устрій життя, знищували українського господаря. Зараз у тому краї залишилась одна рідна людина — батькова сестра Марія. Вона все життя пропрацювала вчителькою. Викладала математику, до речі, й Ренатові Ахметову.

Люблю той край, і якби у мене був вибір, де мешкати — у Львові чи Донецьку, я б обрав не Львів...

Ініціатива надання Донецькому університету імені Василя Стуса належить групі українськомовних студентів. На них негайно почали тиснути. Це дуже симптоматично для Донецька, де влада дуже боїться будь-якої ініціативи знизу. Те, що імені не присвоїли, — добре, бо ректор університету був проти. Якщо люди не готові, то це може стати формальністю. А не хотілося б.

Записала
Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

ОКРИЛЕНА ДОЛЯ

хайла Чабанівського, літературно-мистецької премії імені Сидора Воробкевича, дипломант Всеукраїнського конкурсу радіоп’єс “Відродимо забутий жанр”. Його ім’я бачимо серед почесних громадян міста Нова водністровська.

Завдяки старанності, працездатності й, безумовно, таланту Іван Нагірняк вирощує літературно-мистецький сад, який приваблює цвіте і щороку плодоносить. 2006 рік приніс дві цікаві книжки — “Відлуння незабутніх стріч” і збірку поезій “Сповідь”, двома книжками ознаменовано й минулий рік.

Захопливим змістом привертають увагу п’єси Івана Нагірняка “Драма візраста”, “Гнат Перевесло”, “Мелодія давньої юності”, “Жіноча Доля”, “Бумеранг”, “Батьківська хата”.

Ще однією сходінкою на шляху зростання письменницького таланту Івана Семеновича

стали гостросюжетні новели. Значний інтерес викликають “Тодор”, “Сандуха”, “Мотоцикл і Ганна”, “Напасть”, “Затемнення серця”, “Весілля без нареченого”, “Таємниця”, “Докіна доля”, “Зайва чарка” та інші. Вони вражають і зачаровують цікавим змістом, умілим використанням художніх засобів для підсилення індивідуальних особливостей персонажів.

Високу оцінку його творчості й, зокрема, новелам знаходимо в рецензіях журналістів Інни Гончар, Михайла Брозинського, письменника, доктора філологічних наук, професора Богдана Мельничука.

Вабить ошатним поліграфічним виконанням і найновіша книжка нарисів Івана Нагірняка “Окрилені долі” (Чернівці: “Букрек”, 2008). У ній багато цікавого і повчального.

Іван Нагірняк виявив себе й обдарованим поетом. Звучать

пісні на його слова композиторів Михайла Рожка, Михайла Мафтуляка, Івана Гончара.

Я запитав Івана Семеновича:

— Що спонукає Вас до напруженої творчої роботи? Із яких джерел черпаєте сили для здійснення літературних задумів?

— Оберіг для мене — сім’я. То моє цілюще і невичерпне джерело. А ще — друзі, яких багато. А ще — любов до життя. Ось ті живильні струмені того, що я зробив і що хотілось би ще зробити.

Моя кохана дружина Євгенія, синочки Олег і Леонід, невістки Ліна і Катерина, онуки Настуся, Стефанчик, Андрійко — це найнадійніше моє натхнення, мої крила, на яких злетів би до небес.

Разом зі щирими вітаннями з нагоди ювілею бажаю цій цікавій, талановитій і завжди толерантній людині доброго здоров’я, щасливої долі, натхнення і творчого довголіття.

Хай щастить йому завжди і у всьому!

Сергій КЛИМКО
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

В Українському домі представлено колекцію живопису Галини Горюн-Левицької, дружини видатного художника Мирона Левицького. Пані Галина, народжена в Україні, вісімнадцятирічною змушена була емігрувати. Оселившись у Канаді, вона зберегла образ рідної землі; захоплюючись живописом, змогла наблизитися до нього завдяки мистецтву. Картини, оцінені експертами у 800 тисяч американських доларів, пані Галина подарувала Національному музею імені Андрея Шептицького у Львові. Директор музею Ігор Кожан заявив, що це найбільший подарунок музеєві за останні 100 років.

Презентована колекція налічує 119 картин, серед яких полотна чоловіка пані Галини Мирона Левицького, зокрема “Богородиця” та “Бики при заході сонця”, що принесли митцеві широке визнання. Шлях Миколи Левицького розпочався у Львові, де народився митець, проліг до Краківської академії красних мистецтв через табір біженців в Австрії, до берегів Канади, його другого дому, завертав до столиці мистецтв Парижа. Численні мандрівки віддзеркалилися у його пейзажах і замальовках подорожного — Іспанія, Ірландія, Австралія, Індія, Мексика. Та українські мотиви не покидали його серця, і він щоразу повертався до народних початків.

Серед інших художників, представлених у зібранні, — славетні Кричевські, Олекса Грищенко, Василь Хмелюк, Едвард Козак,

Михайло Кміт, Галина Мазепа та інші. Десятиліттями пані Галина збирала твори видатних українців...

Найстаріша картина колекції — “Алушта, Крим” (1924) — належить пензлю Василя Кричевського. Архітектор, науковець, педагог Кричевський — одна з найвидатніших постатей в історії українського мистецтва. Автор “українського національного

стилю” в архітектурі, він зробив відчутний внесок у вітчизняну сценографію і театральний дизайн, працював на Київській та Одеській кіностудіях, виступив автором ідеї стрічки “Звенигора” Довженка. Професор Василь Кричевський — один з головних організаторів Української академії мистецтв, відкритої 1917 року, він відіграв значну роль у плеканні нової генерації українських архітекторів.

Одна з найцінніших у колекції — робота Василя Хмелюка “Жінка в білому”. Із 1928-го митець жив у Парижі, де активно брав участь у художньому процесі, перебуваючи в руслі тогочасного стилю. Його твори виставляли у відомих галереях, завдяки Амбруазу Воллару Хмелюк увійшов у паризький бомонд. Твори митця зберігаються у музеях Лондона, Нью-Йорка, Мюнхена, Торонто. Відтепер до цього списку долучився Львів

З так званого кола Хмелюка у зібранні представлені твори уродженця сучасної Сумщини Олекси Грищенка. Він навчався у Москві й Петербурзі, де довгий час мешкав. 1919 року перебрався до Стамбула, а 1921-го вирушив підкорювати Францію. Завдяки Фернану Леже, починаючи від “Осіннього салону” 1922 року, твори Грищенка виставляли у провідних галереях. Він здобув славу “українського розбійника”. Олекса Грищенко запам’ятався світові як видатний пейзажист. Деякі з його робіт, що зберігалися у Львівському музеї мистецтв, знищила радянська влада у 1960-ті роки разом із роботами О. Архипенка, М. Бойчука та Г. Нарбута, яких звинуватили у “буржуазному формалізмі”.

Є в колекції й робота Якова Гніздовського “Квітка”, написана олією. Видатний живописець і графік отримав художню освіту у Львові, де його помітив митрополит Андрей Шептицький, який надав молодому митцеві особисту стипендію для продовження навчання у Варшавській академії мистецтв. Згодом Яків навчався у Загребі, почав займатися ксилографією. У 1950-х Гніздовський від’їхав до Америки, де здобув визнання в Міннеаполісі, згодом вирушив до Нью-Йорка. У наступні роки його роботи вже широко експонували у всьому світі.

Тож навряд чи можливо оцінити внесок пані Галини грошовим еквівалентом: її дарунок — це величезний пласт української історії, творіння видатних і самобутніх живописців.

Варто згадати про орден княгині Ольги III ступеня, що ним було нагороджено Галину Горюн-Левицьку за благочинність на ниві збереження національної культурної спадщини.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПОЛТАВСЬКА «ПРОСВІТА» ЗАПРОШУЄ

19 березня в Полтаві відбудуться заходи до 370-ої річниці з дня народження Івана Мазепи, які проводить обласна “Просвіта” спільно з Головним управлінням внутрішньої політики та інформації Полтавської облдержадміністрації.

У програмі заходів: 11.00 —

“круглий стіл” “Гетьман України Іван Мазепа: виправданий історією”, який відбудеться в Полтавському педагогічному університеті імені В. Короленка; 16.00 — вечір пам’яті за участю бандуриста Т. Компаніченка в Музичному училищі імені М. Лисенка.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301211
Наклад у березні — 46 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

